

Bulletin

Editie 3

Rapportages over:
Het Limburgs op weg naar erkenning
Van Desptakes tot patient zero
Tijd voor digitaal Frysk

Wetenschappelijk Bureau
nsc

Onderzoeken over:

Tata Steel
Verkozen burgemeester
NSC verkiezingsanalyse

De toekomst van democratie en rechtsstaat in Europa

Een verslag van het symposium

Colofon

Bulletin

Dit blad is een publicatie van het Wetenschappelijk Bureau NSC waarin we onze projecten en onderzoeken presenteren, terugblikken op activiteiten en een podium bieden voor diverse geluiden binnen onze beweging. Bulletin draagt daarmee bij aan de missie van het WB-NSC om de partij gevraagd en ongevraagd te voeden met nieuwe inzichten en voorstellen. Dit met een blik die de dagelijks dynamiek van de Haagse politiek overstijgt en is gericht op de duurzame oplossingen voor goed bestuur en bestaanszekerheid.

Uitgever

Stichting Wetenschappelijk Bureau Nieuw Sociaal Contract (WB-NSC)

Grote Koppel 12

3813 AA Amersfoort

www.wb-nsc.nl

info@wb-nsc.nl

Bestuur Wetenschappelijk Bureau NSC

Hildebrand Bijleveld – voorzitter

Jurr van Dalen – secretaris

Directie

Jos van Ginneken – directeur

Redactie & Onderzoek

Jeroen Zandberg – redacteur

Sebastian Meyer – onderzoeker

Vormgeving & productie

Jeroen Zandberg - redacteur

ISSN: 3117-3608

© 2025 Wetenschappelijk Bureau Nieuw Sociaal Contract.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever; Wetenschappelijk Bureau NSC.

De verkiezingsuitslag van 29 oktober heeft onze beweging niet gebracht waar we op hadden gehoopt en waar onze Kamerleden, bewindspersonen, kandidaten, Eurofractie en vele onmisbare vrijwilligers zich voor in hebben gezet. Nieuw Sociaal Contract zit niet langer in de Tweede Kamer. Toch blijft een partij en beweging zoals de onze onmisbaar voor Nederland. De problemen die door NSC op de agenda zijn gezet, blijven vragen om een oplossing en een andere politiek. Denk bijvoorbeeld aan de noodzaak van ingrijpende democratische hervormingen, het werken aan bestaanszekerheid en bestrijden van armoede, het grip krijgen op alle vormen van migratie, het veilig stellen van een koopkrachtig pensioen nu en in de toekomst en de noodzaak van een stem geven aan de regio.

Nieuw Sociaal Contract is ruim twee jaar geleden opgericht en vanaf het eerste begin wisten we dat onze doelen niet in één verkiezingscampagne, zelfs niet in één kabinetsperiode gerealiseerd zouden kunnen worden. De problemen in Nederland zijn groot en fundamenteel en vragen om grondige analyse en gedegen oplossingen. Als Wetenschappelijk Bureau NSC hebben we dat vanaf het begin als onze opdracht gezien; de beweging met gevraagd én ongevraagd advies bijstaan om werk te maken van goed bestuur en bestaanszekerheid. Het afgelopen jaar hebben we daarom op tal van onderwerpen rapporten gepubliceerd en activiteiten georganiseerd. Daar gaan we uiteraard mee door, net als dat NSC haar werk voortzet. In deze derde editie van Bulletin lees je daar meer over.

Zo hebben we als WB-NSC tijdens de verkiezingscampagne onze kandidaten van Maastricht tot Leeuwarden ondersteund met onderzoeken die letterlijk gaan over de "stem van de regio's"; de positie van streektaalen en meertaligheid. Waar het gaat om streektaalen hebben we samen met pleitbezorgers van het Nedersaksisch en het Limburgs het belang van formele erkenning van deze talen onderstreept. Het is onwenselijk en ook oneerlijk dat deze beide talen niet dezelfde ondersteuning hebben als het Fries. Met ons onderzoek 'Streektaalen verdienen meer dan mooie woorden' geven we deze stelling ook de verdiende wetenschappelijke onderbouwing. Vervolgens presenteren we met het rapport 'Twee talen, één klik' de mogelijkheden van AI om werk te maken van twee- en zelfs meertalig bestuur in alle regio's. Zo brengen we nieuwe technologie en tradities samen tot een geheel.

Naast deze terugblik op de campagneactiviteiten van het WB-NSC lees je over een aantal projecten en onderzoeken die er de komende tijd nog aankomen. Zo wordt door een groep NSC-leden gewerkt aan een scenariostudie om duurzame staalproductie te behouden in Nederland. Dit in samenwerking met experts uit de sector en tegen de achtergrond van de discussie over strategische industriepolitiek. Verder werkt het WB-NSC aan een onderzoek naar de (meerwaarde en verkiezingswijze van) de verkozen burgemeester. Daarnaast bieden we ruimte voor opinie en beschouwingen van sympathisanten vanuit de bredere sociaal-conservatieve beweging over uiteenlopende thema's. We zijn dankbaar voor iedereen die op deze, en andere manieren, bij blijft dragen aan ons werk.

Kortom, het Wetenschappelijk Bureau NSC gaat met volle kracht door: met onderzoeken, publicaties en projecten die de Nederlandse rechtsstaat, onze regio's en een robuust sociaal stelsel versterken. Ik kijk er naar uit om je binnenkort weer te ontmoeten tijdens onze activiteiten in het nieuwe jaar waar we verder gaan met die missie. Voor nu wil ik je een zalige Kerstmis en een gezegend 2026 toewensen!

Jos van Ginneken
Directeur Wetenschappelijk Bureau NSC

wetenschappelijk
bureau nsc

Inhoud

ONDERZOEKEN

06 VAN HOOGOVENS NAAR TOEKOMSTVISIE

Waarheen met Tata Steel?

EEN MACHTIG AMBT, EEN ZWAK MANDAAT

Onderzoek naar de verkozen burgemeester

NSC VERKIEZINGSANALYSE

Een analyse van verloren vertrouwen, on vervulde verwachtingen en de weg terug naar geloofwaardige politiek

RAPPORTAGES, TRENDS & OPINIE

8 TOEKOMST VAN DEMOCRATIE EN RECHTSSTAAT IN EUROPA

Verslag van het symposium

VLADIMIR KARAMURZA: "TWEET PLUS TWEET Blijft vier"

Toespraak van een Russische dissident

12 HET LIMBURGS OP WEG NAAR VOLWAARDIGE ERKENNING

ERKENNING VAN STREEKTALEN

Rapportpresentatie Nedersaksisch

VAN DEEPFAKES TOT PATIENT ZERO

Zo factcheckt de journalist van nu

TIJD VOOR DIGITAAL FRYSK

Rapportpresentatie

WAAROM NSC ERTOE DOET - OOK ZONDER KAMERZETELS

INTERVIEWS

14 VREDE EN RECHT BEGINNEN BIJ ERKENNING

Over West-Papoea, dialoog en de kracht van gemeenschap

PLURILINGMEDIA

Een Europees netwerk voor meertalige media in opbouw

BOEKRECENSIE

30 DE DEMOCRATISCHE RECHTSSTAAT OPNIEUW DOORDACHT

Van Hoogovens naar toekomstvisie

Waarheen met Tata Steel?

Door Alex Woldhuis, Joost Laarakkers en Gert Woelderink

Waarom staalproductie in Nederland ooit vanzelfsprekend was

De Eerste Wereldoorlog, en het daarmee samenhangende embargo door Duitsland én de geallieerden, liet onmiskenbaar zien hoe belangrijk het voor Nederland is om eigen staal te kunnen produceren. Later zorgde de beschikbaarheid van goedkope energie uit het Groningenveld ervoor dat Hoogovens – nu Tata Steel Nederland (TSN) – kon uitgroeien tot een van de meest innovatieve en concurrerende staalproducenten ter wereld. Tegenwoordig is die situatie ingrijpend veranderd. De energieprijzen in Nederland, zeker voor duurzame energie, liggen aanzienlijk hoger dan in andere Europese landen. Hierom moeten we ons de vraag stellen of en hoe staalproductie hier nog toekomst heeft. Daarbij spelen in de eerste plaats de klimaatopgave en lokale uitstoot een grote rol. Dit laatste gaat ook vooral om het leefklimaat van de omwonenden rondom TSN. Tegelijkertijd zijn de geopolitieke omstandigheden verscherpt en is de afhankelijkheid van Nederland en de Europese Unie voor de productie van staal opnieuw actueel. Het verdwijnen van TSN zou grote gevolgen hebben, niet alleen vanwege de unieke producten en innovaties, maar ook omdat de relatief lage uitstoot per ton staal zou worden vervangen door productie elders die wereldwijd tot extra klimaatbelasting zou leiden.

Van gesprek tot formeel onderzoek

Wat begon als een gesprek tussen NSC-Tweede Kamerlid Klimaat en Energie, Wytse Postma, en een ledengroep binnen NSC op het gebied van klimaat en energie, is uitgegroeid tot een formeel onderzoek van het Wetenschappelijk Bureau NSC. Zo blijft Nieuw Sociaal Contract dankbaar gebruikmaken van de expertise en energie van onze ledenbeweging.

Doel: een brede visie op de toekomst van staal in Nederland

De opdracht is om een brede, onderbouwde visie te ontwikkelen op de toekomst van staalproductie in Nederland en Europa. Daarbij is eerst gekeken welke criteria in het algemeen van belang zijn voor industriële activiteiten in Nederland. Autonomie, het belang voor Defensie, het innovatieve vermogen om hoogwaardige producten en diensten voort te brengen, de maatschappelijke waarde in termen van economie en werkgelegenheid, en de belasting voor milieu en omgeving zijn daarbij leidend. Ook de rol van het management, de bedrijfsbelangen en de publieke opinie worden meegenomen. Specifiek voor TSN komen hier nog economische en financiële vraagstukken bij, zoals de hoge energie- en productiekosten, de aansluiting op de energie- en klimaattransitie, de aanpak van lokale vervuiling en gezondheidsbelasting, en de mogelijkheden en noodzaak van staatssteun of staatsdeelneming.

Staal wordt steeds meer een geopolitiek vraagstuk

Staalproductie ontwikkelt zich bovendien steeds sterker tot een geopolitiek vraagstuk. Het gaat allang niet meer alleen om grondstoffen en fabrieken: staal is strategisch, economisch en diplomatiek van groot belang. De oplopende internationale spanningen raken TSN direct. Het bedrijf bevindt zich in het spanningsveld tussen internationale concurrentie, klimaatbeleid en strategische industriepolitiek.

Onderzoeksvragen: is duurzame staalproductie haalbaar?

Onder de titel Duurzame staalproductie in Nederland: mogelijkheden en randvoorwaarden onderzoekt het Wetenschappelijk Bureau NSC of duurzame staalproductie in Nederland in de komende 25 jaar haalbaar is en welke technologische, economische en beleidsmatige factoren daarbij een rol spelen. De vraag is of staalproductie past binnen de Nederlandse industriële criteria en of binnen tien tot vijftig jaar een betaalbare, duurzamere productie kan worden gerealiseerd. Om dit te achterhalen wordt TSN beoordeeld aan de hand van deze criteria, worden de beschikbare

Foto: Enlightening Images - Unsplash

technologische routes voor duurzame staalproductie in kaart gebracht en wordt onderzocht welke randvoorwaarden, zoals beleid, financiering, technologische ontwikkeling en infrastructuur, noodzakelijk zijn. Verder wordt gekeken naar verwachte tijdslijnen, kosten en belemmeringen.

Routes naar groen staal en benodigde randvoorwaarden

Het onderzoek moet inzicht bieden in de vraag hoe staalproductie in Nederland zich verhoudt tot de industriële criteria, welke mogelijkheden er zijn voor zogenoemd groen staal – al dan niet in combinatie met de invoer van duurzaam geproduceerd ruw ijzer uit andere landen – en hoe verschillende bronnen voor waterstof of andere reductiemiddelen zich tot elkaar verhouden. Daarbij worden ook de economische en financiële randvoorwaarden onderzocht, evenals

de beleidsmaatregelen die op korte en lange termijn noodzakelijk zijn om de emissies en de belasting voor de omgeving terug te dringen. Daarnaast wordt gekeken naar de gevolgen voor werkgelegenheid, economie en innovatie, naar de rol van de overheid en naar de vraag wat er gebeurt als problemen niet worden opgelost of als staalproductie geheel uit Nederland verdwijnt.

Samenstelling van de onderzoeksgroep

De komende maanden wordt dit uitgezocht door een kleine groep uit de NSC-ondersteuningsgroep Klimaat en Energie, aangevuld met een onafhankelijke expert op het gebied van energie en duurzame energietechnologie. Ondanks de intentieverklaring van de Nederlandse overheid richting Tata over ondersteuning in de transitie, blijft dit onderzoek hard nodig.

Juist nu is het van belang om onafhankelijk en breed alle opties in kaart te brengen, zodat een nieuw kabinet een beter begrip heeft van de technische en economische mogelijkheden en van de structurele gevolgen op de langere termijn. Daarnaast kan het afwegingskader dat uit dit onderzoek voortkomt ook gebruikt worden voor toekomstige discussie over of en hoe zware industrie in Nederland behouden moet blijven.

Planning en oproep aan experts

De bedoeling is het rapport in februari 2026 af te ronden. Heeft u deskundigheid op het gebied van staalproductie of relevante kennis die kan bijdragen aan dit onderzoek, dan nodigen wij u van harte uit om zich bij het Wetenschappelijk Bureau NSC te melden! Zo blijven we bouwen aan een beweging van vakmensen die actief bijdragen aan beleid en besluitvorming in hun eigen sector.

De toekomst van democratie en rechtsstaat in Europa

Verslag van het symposium

Door Jeroen Zandberg

RAPPORTAGE

Op 8 oktober 2025 vond in een monumentale kerk in Scheveningen het symposium De toekomst van democratie en rechtsstaat in Europa plaats, georganiseerd door Nieuw Sociaal Contract (NSC) en het Wetenschappelijk Bureau NSC. Het werd een indrukwekkende dag met enkele honderden bezoekers en brede aanwezigheid van nationale media die getuige waren van toespraken van Pieter Omtzigt en internationale gasten met wie hij jarenlang had samengewerkt in de Raad van Europa: Vladimir Kara-Murza, Gerald Knaus en Bill Browder.

In het vorige Bulletin publiceerden we uitgebreide interviews met drie van deze sprekers. In deze editie vindt u een verdiepend interview met Vladimir Kara-Murza, en in dit verslag zoomen we in op de paneldiscussie die tijdens het symposium plaatsvond. Een gesprek dat nieuwe inzichten opleverde over optimisme, risico's en verantwoordelijkheden in de Europese democratische rechtsorde.

Een wereld vol bedreigingen maar ook bronnen van hoop

De paneldiscussie werd geopend met de vraag of er überhaupt reden voor optimisme is in tijden van oorlog, institutionele erosie en democratische terugval. Bill Browder, die na de moord op zijn advocaat Sergei Magnitski uitgroeide tot een van de belangrijkste mensenrechtenactivisten ter wereld weigerde echter pessimisme te accepteren. Aan de hand van het verhaal van de bevrijding van Vladimir Kara-Murza uit een Russische gevangenis benadrukte hij dat wat onmogelijk lijkt—zoals het vrij krijgen van een politieke gevangene uit Poetins Rusland—soms toch lukt dankzij doorzettingsvermogen en internationale samenwerking.

Die boodschap vond weerklink bij Gerald Knaus, bekend van zijn werk voor vrede op de Balkan en zijn strijd tegen corruptie in de Raad van Europa in samenwerking met Pieter Omtzigt. In zijn bijdrage herinnerde hij aan de decennia waarin Europa—tegen de historische stroom in—robuuste instellingen bouwde: de Raad van Europa, de NAVO en de Europese Gemeenschap en Unie. Hij wees op het 'Europese wonder': de manier waarop samenwerking landen als de Baltische staten, Polen en Roemenië transformeerde tot stabiele en welvarende democratieën.

Ook Pieter Omtzigt onderstreepte het belang van deze institutionele erfenis. Niet door nieuwe instellingen op te richten, maar door bestaande instituties te hervormen en te onderhouden—iets waar Europa volgens hem de afgelopen jaren te weinig in investeerde. Het idee dat "we bij problemen maar weer een nieuw loket openen" is volgens hem een misvatting: het gaat om het herstellen en naleven van de oorspronkelijke regels, niet om bureaucratische uitbreiding.

Onder druk: de Europese rechtsorde en het Westen

Caspar Veldkamp, voormalig minister van Buitenlandse Zaken, verbond de Europese uitdagingen aan geopolitieke verschuivingen. De Verenigde Staten trekken zich deels terug uit multilaterale structuren, terwijl Europa moeite heeft om consequent op te treden tegen schendingen van rechtsstatelijke waarden, zowel intern als extern. Toch ziet hij kansen: vooral binnen de EU bestaan sterke samenwerkingsverbanden—zoals de Benelux—die gezamenlijk meer gewicht in de schaal kunnen leggen.

Die inconsistentie van het Westen werd scherp benoemd tijdens een kritische vraag uit het publiek: ‘Hoe kan Europa geloofwaardig opkomen voor de internationale rechtsorde als het zwijgt over schendingen ervan in Gaza door Westerse bondgenoten?’ Omtzigt onderkende het probleem en pleitte voor een open, zelfkritische discussie over dubbele standaarden en het afbrokkelen van het morele gezag van het Westen.

Magnitsky-wetgeving: vooruitgang en tekortkomingen

De discussie over de rechtsstaat leidde vanzelf naar de toepassing van Magnitsky-wetgeving in Europa—een dossier waarin Browder en Omtzigt al meer dan tien jaar intensief samenwerken. Browder wees op de tekortkomingen van het Europese sanctieregime: corruptie is geen grond voor sancties en Sergei Magnitsky’s eigen daders zijn in de EU nog altijd niet gesanctioneerd. “De Europese Magnitsky-wet is onvolledig,” aldus Browder.

Deze kritiek weerspiegelt ook wat Browder in zijn interview beschreef: zonder individuen in de politiek die vasthoudend blijven volhouden, zoals Omtzigt, was er nooit een EU-sanctieregime gekomen.

Brain drain, migratie en het belang van hoop

In gesprek over de toekomst van Europa kwam het vraagstuk van ‘brain drain’ aan bod. Veel Oost-Europese landen zagen in het verleden hun jongeren vertrekken, maar volgens Knaus en Omtzigt keert dat tij inmiddels.

Roemenië, Polen en de Baltische staten maken een economische renaissance door, waardoor steeds meer mensen terugkeren. De boodschap: succesvolle instituties creëren hoop, en hoop brengt mensen terug.

Ruslands toekomst – en die van Europa

Uiteindelijk richtte het panel zich op de vraag die de kern raakte van twee toespraken op het symposium: zal Rusland ooit een democratische rechtsstaat worden?

Vladimir Kara-Murza, historicus en drievoudig overlever van vergiftigingen door het Russische regime, was stellig: ja. Hij baseert dit niet op wensdenken, maar op 250 jaar Russische geschiedenis waarin iedere machtswisseling leidde tot een radicale koerswijziging. Volgens hem is het cruciaal dat Europa nu al voorbereidingen treft voor dat moment—niet in afwachting, maar in actieve voorbereiding.

Die verantwoordelijkheid ligt zowel bij Russische democraten als bij Europese landen. Kara-Murza preees daarom het recente besluit van de Raad van Europa om een platform voor dialoog met Russische democratische krachten op te richten—een stap waarvan Omtzigt eerder in zijn werk benadrukte hoe essentieel zulke instituties zijn voor lange-termijn stabiliteit.

Een symposium als morele wake-up call

Het symposium in Scheveningen werd zo meer dan een terugblik op twintig jaar Europees werk van Pieter Omtzigt. Het werd een oproep om verantwoordelijkheid te nemen: voor instituties, voor mensenrechten, voor democratie, en voor toekomstige generaties. De paneldiscussie liet zien dat hoop geen passieve emotie is, maar een opdracht tot handelen.

Of het nu gaat om het versterken van de rechtsstaat, het tegengaan van straffeloosheid, het verdedigen van de internationale rechtspraak of het voorbereiden op een post-Poetin-Rusland: de boodschap van de sprekers was duidelijk. De toekomst van Europa staat niet vast. Zij hangt af van mensen die bereid zijn vast te houden aan principes wanneer dat het moeilijkst is.

Vladimir Kara-Murza: “Twee plus twee blijft vier”

Door Jeroen Zandberg

Een Russische dissident over 25 jaar Poetinisme en Europese verantwoordelijkheid

RAPPORTAGE

Op het symposium *Undermining of the Rule of Law in Europe* dat het Wetenschappelijk Bureau NSC in samenwerking met NSC op 8 oktober 2025 in Scheveningen organiseerde sprak Vladimir Kara-Murza met de kalmte en scherpste die hem kenmerken. Hij sprak óók met de morele autoriteit van iemand die de prijs van verzet letterlijk heeft betaald.

De prominente Russische oppositiepoliticus, historicus en voormalig politiek gevangene zat tot augustus vorig jaar nog in een Siberische isolatiecel, veroordeeld tot 25 jaar gevangenisstraf wegens “verraad”. Eerder overleefde hij twee vergiftigingen. Inmiddels is hij vrij na een internationale gevangenenruil en werd hij onderscheiden met de Václav Havelprijs (2022) en de Pulitzerprijs (2024).

Dat hij nu in Scheveningen staat – op een plek die voor hem onlosmakelijk verbonden is met de berechting van oorlogsmisdadigers – geeft zijn verhaal extra lading. “Ik heb dit stadsdeel vaak genoemd zien worden in het nieuws,” zei hij. “Voor mij staat het voor de hoop dat ook de machtigen uiteindelijk rekenschap moeten afleggen.”

Geen ‘vroeg’ en ‘late’ Poetin

Kara-Murza rekende in zijn lezing af met wat hij een wijdverbreide mythe noemt: het idee dat Vladimir Poetin ooit een hervormingsgezinde modernisator was die later ontspoorde. Volgens hem was het vanaf het begin duidelijk welk pad Poetin zou inslaan. Hij verwees naar een symbolisch moment: 20 december 1999, toen Poetin als kersverse premier een herdenkingsplaqueette onthulde voor Joeri Andropov, de voormali-

ge KGB-chef die onder meer verantwoordelijk was voor repressie en ‘punitieve psychiatrie’. “In Rusland zijn symbolen belangrijk,” zei Kara-Murza. “En Poetin koos dit symbool niet toevallig.” Ook het snelle herstel van het Sovjetvolkslied als nationaal symbool en de daaropvolgende systematische afbraak van onafhankelijke media pasten in dat patroon. Binnen drie jaar nadat Poetin was aangetreden, waren alle landelijke televisiezenders onder staatscontrole gebracht. “Dictaturen haten satire en onafhankelijke journalistiek,” zei Kara-Murza droog.

Het ‘plukken van de kip’: hoe een democratie van binnenuit wordt uitgehold

De afbraak van de Russische democratie verliep volgens Kara-Murza niet met een staatsgreep, maar juist volgens Mussolini’s advies: “pluk de kip veer voor veer, zodat hij minder kakelt.” Het eerste slachtoffer was de vrije pers. Daarna volgden de oligarchen die politieke partijen financierden, zoals Mikhail Chodorkovski, in 2003 opgepakt en demonstratief in een metalen kooi op tv getoond. Het jaar eindigde met parlementsverkiezingen die volgens internationale waarnemers “vrij maar zeker niet eerlijk” waren. Het parlement werd een applausmachine en niet langer een plek voor debat.

Volgens Kara-Murza waren daarbij twee krachten doorslaggevend: binnenlandse onverschilligheid en buitenlandse weggijkpolitiek. Door de stijgende olieprijsen verbeterde de economie en keken de burgers in de grote steden weg. Tegelijkertijd lieten Westerse leiders Poetin begaan – vaak voor geopolitiek gemak of economische belangen. “Voor te veel politici was hun ontbijtspek belangrijker dan mensenrechten,” citeerde Kara-Murza de Sovjet-dissident Vladimir Boekovski.

Van interne repressie naar externe oorlog

De kern van Kara-Murza's analyse is dat binnenlandse repressie en buitenlandse agressie onlosmakelijk verbonden zijn. Wie burgers onderdrukt, zal grenzen schenden. De annexatie van de Krim in 2014 en de grootschalige invasie van Oekraïne in 2022 waren volgens hem logische uitkomsten van jarenlange westerse twijfel en verzoeningspolitiek.

Daarom was het voor hem van grote betekenis dat de Raad van Europa vorig jaar officieel vaststelde dat Poetin sinds 7 mei 2023 illegitiem aan de macht is, na een ad-hominem-grondwetswijziging die hem persoonlijke ontheffing van termilimieten verleende. Deze historische resolutie, opgesteld door Pieter Omtzigt en bijna unaniem aangenomen, was voor Kara-Murza in de gevangenis een van de weinige lichtpuntjes. "Het was een bevestiging dat twee plus twee nog steeds vier is," zei hij. "Dat de wereld niet volledig is meegesleurd in cynisme."

De Magnitsky-beweging: van morele woede naar wetgeving

Een belangrijk deel van de toespraak was gewijd aan de internationale Magnitsky-wetgeving, die misdadigers en corrupte ambtenaren sanctioneert door hen de toegang tot Westerse banken en bezittingen te ontfangen. Kara-Murza werkte jarenlang nauw samen met Bill Browder en Pieter Omtzigt om deze wetten door te voeren in Europa. "De grootste export uit Rusland is niet gas of olie, maar corruptie," zei hij. Maar corruptie kan slechts worden geëxporteerd als anderen bereid zijn ze te importeren.

Dat inmiddels 35 landen Magnitsky-wetgeving kennen – waaronder alle EU-lidstaten – is volgens hem mede te danken aan Omtzigt's vasthoudendheid. "Zonder zijn leiderschap waren we nooit zo ver gekomen."

Een oproep tot morele helderheid

Aan het slot van zijn toespraak keerde Kara-Murza terug naar het belang van duidelijkheid. Westerse democratieën moeten niet langer de legitimiteit verlenen die Poetin met machtsmisbruik, vervalste verkiezingen en onderdrukking onmogelijk heeft gemaakt. Hij riep op tot consequente toepassing van de resoluties van de Raad van Europa en het Europees Parlement, tot versterking van het aangekondigde speciale tribunaal voor de misdaad van agressie, en tot consequente handhaving van Magnitsky-sancties.

Terwijl hij het publiek toesprak, was voelbaar dat zijn woorden niet alleen analytisch waren, maar ook persoonlijk. "Duizenden Russen zitten in de gevangenis omdat ze weigerden te zwijgen," zei Kara-Murza. "Het minste wat wij kunnen doen, is niet zwijgen over de waarheid."

Het Limburgs op weg naar volwaardige erkenning

Door Jeroen Zandberg

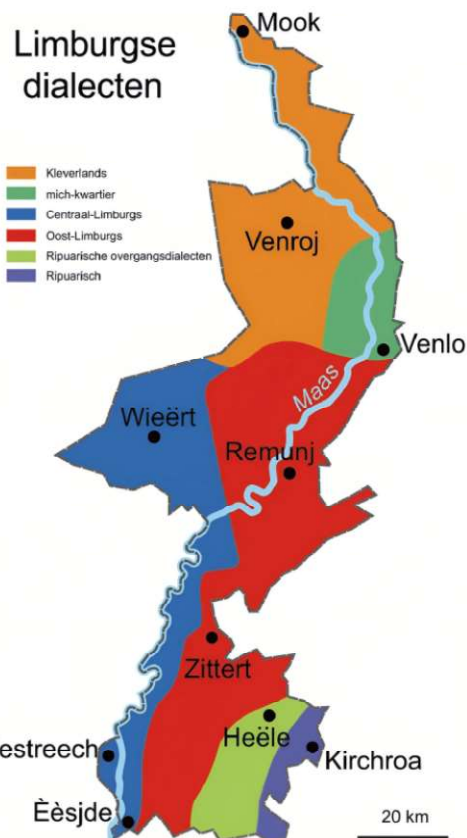
RAPPORTAGE

Maastricht, 26 oktober 2025 – In een zaal in Maastricht met een wijds uitzicht op de Maas presenteerde het Wetenschappelijk Bureau Nieuw Sociaal Contract (WB-NSC) het rapport over de erkenning van streektaalen. Een onderwerp dat in Limburg niet alleen de tong, maar ook het hart raakt. Want het Limburgs – voor velen een vanzelfsprekende dagelijkse taal – staat op een kruispunt: van streektaal met beperkte erkenning, naar een volwaardige maatschappelijke erkende taal onder Deel drie van het Europees Handvest voor regionale talen en minderheidstalen.

De bijeenkomst werd gepresenteerd door WB-NSC redacteur en onderzoeker Jeroen Zandberg en emeritus hoogleraar Roeland van Hout, die de kansen, uitdagingen en de noodzakelijke stappen schetsten om het Limburgs volwaardig erkend te krijgen. Het rapport werd aangeboden aan NSC kandidaat-Tweede Kamerlid Natascha Wingelaar, die in haar dankwoord benadrukte dat “taal geen luxe is, maar een vorm van gemeenschap, identiteit en toegang”.

Van aanmoediging naar verplichting

Nederland erkende het Limburgs in 1997 onder Deel twee van het Handvest. Dit was een belangrijke eerste stap naar de erkenning van het Limburgs als officiële taal die in alle delen van de maatschappij wordt gebruikt. Erkenning onder Deel twee is echter een symbolische erkenning zonder afdwingbare verplichtingen. Het Fries is tot nu toe de enige streektaal in Nederland die een volledige erkenning onder Deel drie van het Handvest heeft, wat onder meer structurele financiering, onderwijsprogramma's en ambtelijke dienstverlening in deze taal mogelijk maakt.

cartografie: Amt für rheinische Landeskunde, Bonn
op verzoek van de Raod veur 't Limburgs

Bron: Willy Dols Stichting

“Het Limburgs staat al te lang in de wachtkamer,” stelde Van Hout. “De taal wordt gesproken, doorgegeven en is geliefd. Nu is het tijd om dat ook bestuurlijk te erkennen.”

WB-NSC onderzoeker Jeroen Zandberg stipte in zijn presentatie aan dat het rapport van het WB-NSC gezien kan worden als een stap verder na het rapport ‘Niet langer ‘n kwestie van geduld’ van het adviesbureau Berenschot uit oktober 2024. Dit rapport is een weergave van het onderzoek dat werd uitgevoerd in opdracht van de provincie Limburg en geeft een stappenplan hoe de situatie in de provincie geschikt kan worden gemaakt voor erkenning onder Deel drie van het Handvest. De aanbevelingen in dat rapport richten zich voornamelijk op het invoeren van maatregelen die het Limburgs versterken in de domeinen onderwijs, media, openbare diensten en culturele activiteiten en voorzieningen. Het rapport concludeert dat het mogelijk is om het Limburgs in 2030 erkend te krijgen als deze aanbevelingen worden opgevolgd.

Het nu gepresenteerde rapport van het WB-NSC geeft echter aan dat de stap naar Deel-drie-erkenning binnen een veel kortere tijd te realiseren is. Niet pas in 2030, maar al in 2026, mits de politieke wil er is en er voldoende middelen worden vrijgemaakt. Het rapport Berenschot uit 2024 geeft namelijk aan dat het gebruik van het Limburgs onder de bevolking breder is dan door de onderzoekers werd verwacht, maar dat het beleid op deze realiteit achterloopt. Hun aanbeveling is daarom om de positie van het Limburgs in de provincie te versterken alsof Deel drie al geldt.

Jeroen Zandberg en Roeland van Hout presenteren het rapport aan kandidaat-Kamerlid Natascha Wingelaar

Dit gaat echter voorbij aan de geest van het Europees Handvest voor regionale en minderheidstalen die de erkenning ziet als een steun voor taalkundige diversiteit die iedereen ten goede komt. Het rapport van het WB-NSC geeft aan dat veel van de argumenten die door de rijksoverheid worden gebruikt om erkenning van het Limburgs uit te stellen niet valide zijn; te hoge rijksuitgaven, grote regeldruk en een gebrek aan politiek-maatschappelijk draagvlak. De situatie met betrekking tot het Fries laat zien dat deze argumenten niet (meer) van toepassing zijn op de erkenning van streektaalen zoals het Limburgs.

AI als nieuwe bondgenoot

Een belangrijk nieuw element in de discussie van de erkenning van streektaalen is het gebruik van moderne technologie. Waar ooit de kosten voor taalbeleid als hoofdargument tegen erkenning werden gebruikt, wijzen de onderzoekers nu op AI-vertaling als kostenverlagende factor. Digitale hulpmiddelen, zoals geavanceerde taalmodellen, kunnen overheidsdiensten helpen om efficiënter en in real-time tevens Limburgstalige communicatie aan te bieden.

In zijn presentatie gaf WB-NSC onderzoeker Jeroen Zandberg voorbeelden van dergelijke vertalingsopties en wees hij op de snelle ontwikkeling van AI-modellen en de kansen die dit biedt voor regionale talen: “We kunnen nu een innovatief meertalig overheidsbeleid vormgeven dat laagdrempelig is én kwaliteit biedt.” Hij gaf vervolgens voorbeelden van de hoge kwaliteit van AI-vertaling tussen het Nederlands en de verschillende varianten van het Limburgs die aangeven dat al op korte termijn een meertalig bestuur met minimale kosten zou kunnen worden geïmplementeerd.

Tussen variatie en eenheid

Een terugkerend thema was de rijkdom en diversiteit van het Limburgs – van Maastricht tot Venlo en Kerkrade. Waar Friesland al decennialang aan een gestandaardiseerde vorm werkt, zit Limburg in het stadium om een balans te vinden tussen de vele lokale varianten en een wellicht gedeelde schrijftaal.

“Pluraliteit is geen probleem, maar een kracht,” aldus Van Hout. “Zolang we herkenbaarheid en onderlinge verstaanbaarheid centraal stellen.” Emeritus hoogleraar Van Hout gaf in de interactie met de bezoekers die uit verschillende delen van de provincie kwamen een voorbeeld van de vele dialecten van het Limburgs.

Zo werd er tijdens de presentatie een kruisbessentaart geserveerd als typisch Limburgse lekkernij. Deze naam is echter Hollands, terwijl het in de verschillende Limburgse dialecten Kroesele, Krojsele, Kronsele en Stekbeerenvlaai is, afhankelijk van de regio in de provincie. WB-NSC onderzoeker Jeroen Zandberg gaf hierbij aan dat ook deze diversiteit behouden kan blijven met AI-vertaling, omdat de programma's goede kennis hebben van de verschillende dialecten.

Van klaslokaal tot gemeentehuis

De weg naar erkenning van het Limburgs vraagt om structurele stappen van het openbaar bestuur, zoals de implementatie in onderwijsprogramma's, ambtelijke dienstverlening en mediabeleid. Onderzoeker Jeroen Zandberg gaf hierbij voorbeelden van hoe dit in Friesland en Wales met wisselend succes is ingevoerd, waarbij burgers hun taal kunnen gebruiken in contacten met de overheid. Dit voorbeeld geeft zowel inspiratie als een stappenplan.

“Een inwoner moet zich gehoord voelen, letterlijk,” zei Wingelaar. “Als mensen thuis Limburgs spreken, waarom zouden we dan aan het loket ineens overschakelen naar een andere taal?”

Een taalpolitiek moment

De presentatie markeerde zodoende een belangrijk moment. Niet alleen voor het Limburgs, maar ook voor het bredere gesprek over streektaalen en identiteit in Nederland. De recente erkenning van het Papiaments (op Bonaire) werd genoemd als teken van een veranderende houding ten opzichte van minderheidstalen in politiek Den Haag. Er is een momentum dat volgens de sprekers moet worden aangegrepen om na meer dan 25 jaar het Limburgs eindelijk als volwaardige taal te erkennen.

Het WB-NSC heeft via Kamervragen aan de minister een officieel verzoek ingediend om het Limburgs als streektaal onder Deel drie van het Handvest te erkennen. Daarnaast heeft het WB-NSC projecten lopen om de streektaalen te versterken.

Zoals kandidaat-Tweede kamerlid Wingelaar het samenvatte: “We hoeven niet te bewijzen dat het Limburgs bestaat. Dat doen de mensen elke dag. Het is nu aan de politiek om te laten zien dat ze luisteren.”

Jos van Ginneken en Jeroen Zandberg presenteren het rapport aan kandidaat-Kamerleden Natascha Wingelaar en Jurr van Dalen

Serie: Vrede en recht

Interviews met mensen
die in Den Haag werken
aan internationale vrede
en rechtvaardigheid

“Vrede en recht beginnen bij erkenning

EEN GESPREK MET SIMON SAPIOPER OVER WEST-PAPOEA, DIALOOG EN
DE KRACHT VAN GEMEENSCHAP

Op een heldere ochtend in Den Haag staat Simon Sapioper voor het Vredespaleis, de zetel van het Internationaal Gerechtshof van de Verenigde Naties. De plek is symbolisch – niet alleen omdat West-Papoea al decennia strijdt voor erkenning, maar ook omdat Sapioper zijn leven heeft gewijd aan een vreedzame weg uit conflict. Zijn verhaal begint aan de andere kant van de wereld in West Papoea. Nu woont hij sinds 1991 in Nederland, waar hij werkt aan een politieke dialoog, culturele versterking en internationale bewustwording.

Een jeugd gevormd door conflict

Sapioper groeide op in een gezin dat de politieke omwentelingen in West-Papoea van nabij meemaakte. Zijn vader werd in de jaren zestig meerdere keren opgepakt en gevangengezet vanwege zijn betrokkenheid bij protesten tegen het Indonesische bestuur dat in 1962 werd gevestigd, na de overdracht door Nederland. “Ik ben met hem opgegroeid,” vertelt Simon. “Ik zag hoe hij, samen met anderen, bleef volhouden – ondanks alles.”

In 1984 vluchtte de familie Sapioper naar Papoea-Nieuw-Guinea en in 1991 ontving Simon – toen nog vooral actief in kerkelijke gemeenschappen – een uitnodiging om als vluchteling naar Nederland te komen. Politiek activisme was aanvankelijk niet zijn roeping. “Ik had geen politieke achtergrond,” zegt hij. “Ik kwam uit de kerk. Ik wilde mensen hoop geven.” Maar dat veranderde. In Den Haag zag hij hoe verdeeld de diaspora was – verschillende Papoea-groepen, uiteenlopende visies, maar geen gezamenlijke stem. “Ik vroeg me af: waarom zitten we niet samen? Iedereen heeft een eigen idee, maar niemand weet hoe we moeten verbinden.”

Gemeenschap bouwen als voorwaarde voor politieke legitimiteit

Het keerpunt kwam in 1994, bij de herdenking van tien jaar vluchtelingen in Nederland

Simon nam het initiatief om een brede bijeenkomst te organiseren in de Lucaskerk in Den Haag. Het werd een onverwacht begin van een lange politieke carrière. “Mensen twijfelden aan mij,” zegt hij lachend. “Ik had geen politieke ervaring. Maar ik voelde dat dit moest gebeuren.”

De bijeenkomst groeide uit tot het Nationale Herdenkingscomité (van Papoea’s in Nederland), en in 1995 richtte hij met anderen een vereniging op die sindsdien culturele activiteiten, herdenkingsdagen en politieke dialogen organiseert. Het logo – een vlag, een landvorm en een paradijsvogel – ontwierp hij samen met kunstenaar Peter Wakum. “Het symbool moest alles bevatten: onze geschiedenis, onze identiteit, onze waardigheid.”

Het werk van de vereniging was doelbewust tweesporig: cultuur als fundament – festivals, dans, taal, intergemeentelijke activiteiten en daarnaast politieke vertegenwoordiging – gesprekken met Buitenlandse Zaken, Tweede Kamerleden en internationale organisaties. Vooral dat eerste was nieuw. “Vroeger was het alleen demonstreren,” zegt Simon. “Maar cultuur is óók politiek. Het brengt mensen bij elkaar.”

De lange schaduw van 1969

Voor Simon vormt de recente geschiedenis van West-Papoea de basis van zijn activiteiten. In 1969 organiseerde Indonesië een referendum over de vraag wat de status van West Papoea diende te worden; een onafhankelijke staat of onderdeel van

van Indonesië. In dit referendum – de Act of Free Choice – konden echter slechts 1.022 door de overheid geselecteerde Papoea’s stemmen. Internationale waarnemers en historici hebben dit proces als onvrij en onrechtvaardig omschreven. Door Sapioper wordt het referendum omschreven als strijdig met het VN-Handvest en Resolutie 1514 over dekolonisatie. Het leidde tot verzet en uiteindelijk tot de eenzijdige proclamatie van de onafhankelijkheid in 1971.

Bij de vijftigjarige herdenking van deze proclamatie hield Sapioper in 2021 als huidige president van het kabinet een toespraak waarin hij de strijd beschrijft als een noodzakelijke uiting van zelfbeschikking om de waardigheid en overleving van de Papoea-identiteit te garanderen.

“Wij vechten niet uit haat,” zegt Simon vandaag. “Wij vechten voor een waardige oplossing – gebaseerd op vrede en recht.”

Van Haagse straten naar VN-zalen

De afgelopen jaren heeft Simon zich steeds sterker gericht op het starten van een internationale dialoog. In Genève ontmoette hij vertegenwoordigers van VN-mechanismen, waaronder Speciale Rapporteurs, en kreeg hij adviezen voor toekomstige gesprekken. Zijn doel: een brede Papoea-delegatie naar de onderhandelings-tafel krijgen. Daarvoor is, zegt hij, één ding essentieel: “Geen individuele onderhandelingen. Alleen een brede, representatieve delegatie kan vrede brengen.”

Maar dat is moeilijker dan het klinkt. De Papoea-beweging is diep gefragmenteerd door decennia van geweld, ballingschap en politieke verdeeldheid. Veel organisaties reageren aarzelend op uitnodigingen om samen te werken, en pro-Indonesische Papoea’s twijfelen aan de kracht van de contra-groepen.

Vrede en recht in Den Haag

Het Wetenschappelijk Bureau NSC voert een project uit dat internationale vrede en recht onderzoekt vanuit een Nederlands perspectief, met de stad Den Haag als belangrijk internationaalrechtelijk centrum. Veel internationale instellingen zijn in Den Haag gevestigd, en bovendien bepaalt de Nederlandse Grondwet dat het bevorderen van de internationale rechtsorde actief moet worden nagestreefd. De aanwezigheid van deze instellingen en het juridische kader brengt rechten, plichten en verantwoordelijkheden met zich mee. Aan de hand van een reeks interviews met experts onderzoeken wij de internationale ontwikkelingen en de rol die Nederland daarin speelt.

Ook in West-Papoea zelf is de situatie ernstig. In de Lani-yaya-regio vinden zware militaire operaties plaats. Wie de lokale sociale media volgt, ziet de gevolgen: vluchtelingen, geweld, angst. Simon ziet het als zijn verantwoordelijkheid om die realiteit internationaal onder de aandacht te brengen.

Vrede door te luisteren en bruggen te slaan

Interessant is dat Simon nooit kiest voor polarisatie. Hij heeft contact met Indonesische diplomaten, met pro-Indonesische Papoea's, én met kritische diaspora-groepen. "Als we ooit gaan onderhandelen, moet iedereen gehoord worden," zegt hij. "Ook de mensen met wie wij het niet eens zijn."

Dat vraagt meer dan politiek talent. Het vraagt om geduld, empathie en een diep besef van gedeelde menselijkheid. Misschien komt dat voort uit zijn kerkelijke achtergrond; misschien uit zijn ervaring als vluchteling. Maar duidelijk is dat Simon de waarde van dialoog serieus neemt – ook wanneer hij scherp is over het verleden.

Wat Nederland kan doen

Nederland heeft historisch een bijzondere verantwoordelijkheid. West Papoea was immers eeuwenlang een Nederlandse kolonie en bereidde in de jaren 50 en 60 van de twintigste eeuw de, niet gekregen, zelfbeschikking voor. Tegelijkertijd houdt de Nederlandse overheid afstand: geen politieke ondersteuning, wel bereidheid tot humanitaire hulp en verwijzingen naar VN-kanalen. Simon begrijpt dat, maar ziet ruimte voor meer steun van de Nederlandse overheid:

- Erkenning van het verleden – niet als schuld, maar als bouwsteen voor rechtvaardigheid.
- Actieve diplomatie binnen de VN en steun voor een vreedzame dialoog.
- Aandacht voor mensenrechtenrapportages – vooral over de Lani-yaya regio.
- Structurele steun voor cultuur en gemeenschap, omdat identiteit de basis vormt voor vreedzaam samenleven.

“Wij willen geen conflict. Wij willen recht.”

Aan het einde van het gesprek kijkt Simon op naar het Vredespaleis. "Dit gebouw is voor iedereen," zegt hij. "Vrede en recht zijn geen eigendom van staten. Het is voor mensen. Voor families. Voor een volk dat al zo lang wacht."

In die zin past zijn verhaal naadloos in deze serie. Het laat zien hoe internationale vrede niet begint en eindigt in conferentiezalen, maar in de levens van mensen die weigeren het onrecht van gisteren te laten bepalen hoe morgen eruitziet.

Simon Sapioper als vertegenwoordiger van West Papoea met andere ondervertegenwoordigde landen en volken voor het Europees Parlement (2015)

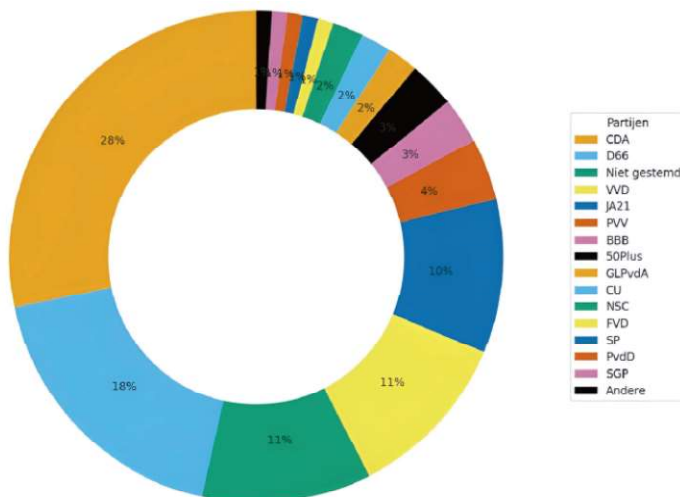

NSC verkiezingsanalyse

De uitslag van de verkiezingen van 29 oktober 2025 markeert een dieptepunt voor Nieuw Sociaal Contract (NSC). Twee jaar geleden behaalde de partij nog twintig zetels; nu bleven er nul over. Deze electorale implosie vraagt om reflectie.

Waar gingen de NSC-kiezers heen?

Uit de gegevens van de exitpoll van Ipsos I&O blijkt dat de stemmers die in 2023 op NSC stemden zich bij de verkiezingen van 2025 niet massaal tot de politieke flanken hebben gewend. De grootste groepen verhuisden naar het CDA (28 procent), D66 (18 procent), niet-stemmers (11 procent), VVD (11 procent) en JA21 (10 procent), met een kleine 4 procent richting de PVV. De rest van de stemmen ging naar de kleinere partijen, waaronder NSC zelf, die slechts 2 procent van de oorspronkelijke NSC-stemmers achter zich kreeg. Deze uitslag laat zien dat de NSC-achterban geen voorliefde heeft voor (rechts-)radicale of autocratische politiek. Zij willen geen politiek van wraak of vijandschap, maar een politiek die de rechtvaardigheid herstelt binnen het raamwerk van de democratische rechtsstaat.

Rechtvaardigheid boven rancune

Steeds meer burgers zijn teleurgesteld in instituties, media en politiek – niet zozeer omdat deze slecht functioneren, maar omdat ze als partijdig en oneerlijk worden ervaren. Ze werken vaak vooral in het voordeel van de gevestigde orde. Een deel van het electoraat zoekt daarom de oplossingen voor hun marginalisering in autocratische politiek waarbij vooral de PVV, en in mindere mate Forum voor Democratie, succesvol zijn om deze onvrede electoraal te verzilveren.

Volgens verkiezingsanalyses van de NOS en onderzoek dat het Wetenschappelijk Bureau NSC heeft laten uitvoeren door de Politieke Academie had de 2023-achterban van NSC een vergelijkbare sociaal-maatschappelijke positie als de PVV-stemmer. Zij stemden echter niet op de PVV maar op NSC, en in 2025 op de middenpartijen CDA, D66 en VVD. Hieruit volgt dat de 2023-NSC-stemmer andere oplossingen kiest dan de 2023-PVV-stemmer voor vergelijkbare problemen en gelooft dat het politieke systeem kan worden hervormd binnen het raamwerk van

Door Jeroen Zandberg

de democratische rechtsstaat. Dit onderscheidt hen van populistische kiezers die hun heil zoeken in sterke leiders en autocratische maatregelen.

De Omtzigt-factor: hoop voor de machtelozen

Het is ook van belang om op te merken dat mensen in 2023 niet zozeer op NSC als partij stemden, maar op de toenmalige politieke leider van NSC, Pieter Omtzigt: een scherpe politicus met meer dan 20 jaar ervaring en een luis in de pels van de gevestigde orde. Omtzigt ontpopte zich in zijn politieke leven als een gedreven einzelganger die niet boog voor de gevestigde orde maar opkwam voor de belangen van machteloze mensen die door het systeem werden vernalen. Hij was geen politieke salonsocialist of salonpopulist die wilde stralen op cocktailfeestjes en daarom de machtigen naar de mond praatte. Integendeel, hij was een criticaster van de gevestigde orde in politiek, media en maatschappelijk middenveld en belooft transparantie en hernieuwde controle. Omtzigt was bij de verkiezingen van 2023 de hoop van velen die zich gemarginaliseerd voelden en waren gereduceerd tot toeschouwers in plaats van deelnemers aan het democratische debat. Ze wilden erkenning voor hun belangen. Ze wilden de rechtvaardigheid terug.

Regionale en sociale uitsluiting blijft bestaan

De achterban van NSC concludeerde bij de verkiezingen van 29 oktober 2025 echter dat de partij hun rechtvaardigheidsverwachting niet had waargemaakt. De belofte van Pieter Omtzigt – transparantie, erkenning, herstel van controle, bescherming tegen een systeem dat machtelozen vermorzelt – bleek voor veel kiezers onvoldoende ingelost. De kiezer straft een partij af die niet levert, en bij verkiezingen heeft de kiezer altijd gelijk. Maar de realiteit van 29 oktober 2025 is ook dat de kiezers die in 2023 hun hoop op NSC hadden gevestigd nu weliswaar weer op middenpartijen hebben gestemd, maar dat ze nog steeds, zowel sociaal als geografisch, worden buitengesloten: veel NSC-aanhangers komen uit regio's buiten de Randstad en voelen zich structureel genegeerd in het nationale debat.

Wanneer regels niet langer worden gehandhaafd of als instrument van de macht worden ingezet, verliest de democratische rechtsstaat haar morele gezag. Veel NSC-kiezers herkennen dit gevoel in de Nederlandse context: wetten die niet eerlijk worden gehandhaafd, belangen die niet worden meegewogen, een systeem dat volgens hen de gevestigde orde dient en niet de burger.

De opdracht voor NSC: terug naar de kernbelofte

De uitdaging voor NSC is daarom niet om harder te schreeuwen, radicaler te worden of de flanken te bedienen. De uitdaging is om opnieuw geloofwaardig te worden als partij die een eerlijke, verantwoordelijke en inclusieve democratische rechtsstaat verdedigt. De electorale klap van 2025 is een dieptepunt, maar geen eindpunt. Het kan een kantelpunt worden als NSC de boodschap van zijn kiezers serieus neemt en opnieuw begint bij zijn oorspronkelijke belofte: het herstel van vertrouwen in de mens, de maatschappij, de instituties en de politiek.

Een machtig ambt, een zwak mandaat

Door Jos van Ginneken

ANALYSE

De urgentie van onderzoek naar de gekozen burgemeester in een tijd van groeiende bevoegdheden en afnemende transparantie.

Waarom onderzoek naar de verkozen burgemeester noodzakelijk is

De burgemeester gold in Nederland lange tijd als een boven de partijen staande verbinder. Die rol van burgervader of -moeder staat steeds sterker onder druk. De afgelopen jaren groeide niet alleen het takenpakket van burgemeesters, maar ook de politieke lading van het ambt. Tegelijkertijd is de manier waarop burgemeesters worden benoemd opmerkelijk gesloten, en voor burgers, journalisten en ook een groot deel van de betrokken raadsleden volstrekt ondoorgrondelijk.

Twee recente nieuwsberichten maken duidelijk dat een onderzoek naar de benoemingswijze van burgemeesters geen louter academische kwestie is, maar een urgent democratisch vraagstuk. Allereerst is er de explosieve toename van noodverordeningen die burgemeesters de afgelopen jaren hebben uitgevaardigd. Deze (soms langdurig ingezette) maatregelen beperken burgerrechten en worden getroffen zonder directe democratische controle. Inwoners kunnen preventief gefouilleerd worden en het recht op samenkomst wordt buiten werking gesteld met de handtekening van één beambte.

Daarnaast was er de turbulente gang van zaken rond het vertrek van de burgemeester van Terneuzen, die opstapte nadat hij het vertrouwen in de gemeenteraad had verloren na de discussie over de komst van een opvanglocatie voor asielzoekers. De voortdurende spanningen tussen lokaal bestuur, veiligheidstaak en politieke verantwoording kwamen daarmee pijnlijk aan de oppervlakte. Daarnaast roept het de vraag op aan wie de burgemeester haar of zijn mandaat ontleent.

Deze voorbeelden illustreren één ding: de rol van de burgemeester verandert, maar het systeem van benoemen, controleren en macht en tegenmacht eromheen niet. Daarom start het Wetenschappelijk Bureau NSC een onderzoek naar de wenselijkheid én mogelijke vormgeving van een verkozen burgemeester. Want wie zoveel macht en verantwoordelijkheid draagt, hoort ook een stevig democratisch mandaat te hebben.

Een machtig ambt met een beperkt mandaat

De tijd van de burgemeester als lintjesknipper is voorbij. Hij of zij is eindverantwoordelijk voor openbare orde en veiligheid, kan noodverordeningen uitvaardigen, preventief fouilleren toestaan,

demonstraties beperken of ontbinden en huisverboden opleggen. Tijdens de coronapandemie bleek bovendien hoe diep het ambt kan ingrijpen in het dagelijks leven van Nederlanders. Burgemeesters waren, als voorzitters van veiligheidsregio's, direct betrokken bij besluitvorming over avondklokken, samenscholingsverboden en beperkingen op bewegingsvrijheid. Daarbij opereerden zij vaak buiten directe democratische controle van de gemeenteraad.

Tegelijkertijd is de manier waarop burgemeesters op hun plek terecht komen niet transparant. Hoewel op papier de koning de burgemeester benoemt, ligt de feitelijke keuze bij de gemeenteraad, die in beslotenheid en gebonden aan strikte geheimhouding opereert. Daarnaast is een voor velen onbekende poortwachtersrol neergelegd bij de commissaris der koning.

Wie solliciteert, welke kandidaten worden afgewezen, waarom voor een bepaalde persoon wordt gekozen – het blijft voor burgers, en zelfs voor de meeste raadsleden, onzichtbaar. Juist bij één van de machtigste Nederlandse ambtsdragers wringt dat.

De vraag is dan ook onontkoombaar: past een ambt dat zo'n grote rol speelt in veiligheid, bestuurlijke stabiliteit en lokale democratie nog bij een benoemingswijze die zo afgeschermd is? De kroonbenoeming is enige jaren geleden uit de grondwet geschreven, maar daar is de bestuurlijke vernieuwing meteen ook gestopt. Het WB-NSC hoopt met dit aankomende rapport een volgende stap te zetten naar meer checks-and-balances in de lokale democratie. Daarnaast kan op basis van dit stuk ook gekeken worden naar de benoemingswijze van de Commissaris der Koning als hoofd van het provinciebestuur en de Dijk- of Watergraven die bepalend zijn binnen de besturen van de waterschappen.

Democratische risico's van de huidige procedure

De huidige benoemingswijze van de burgemeester kent een aantal risico's. Ten eerste is het gebrek aan openbaarheid problematisch. Democratie vraagt niet alleen om inspraak, maar ook om zichtbaarheid van de afwegingen die worden gemaakt. Een procedure die volledig achter gesloten deuren plaatsvindt, onder strikte geheimhouding, kan nooit uitleggen waarom juist deze persoon de aangewezen bestuurder is om ingrijpende bevoegdheden te hanteren. Daarnaast zien we dat deze geheimhouding de burgemeestersselectie niet immuun maakt voor politieke spelletjes als we kijken na het veelvuldig lekken rondom de sollicitaties van GroenLinks-PvdA Kamerlid Esmah Lahlah nét voor de Tweede Kamerverkiezingen.

Ten tweede is het systeem kwetsbaar voor politieke deals, informele afspraken of druk vanuit betrokken partijen. Omdat niemand van buiten de vertrouwenscommissie weet welke kandidaten er waren of waarom iemand door de mand viel of juist werd gesteund, kan moeilijk worden gecontroleerd of de beste kandidaat daadwerkelijk wordt benoemd.

Daarnaast is de rol van de Commissaris der Koning bij de selectie van kandidaten door de vertrouwenscommissie ondoorzichtig, wat netwerkcorruptie in de hand kan werken.

Ten derde creëert de combinatie van grote machtsmiddelen en een zwak democratisch ankerpunt spanningen zodra er iets misgaat. Juist het incident in Terneuzen liet zien hoe snel bestuurlijke stabiliteit in gevaar komt als de legitimiteit van een burgemeester onder druk staat. Criminele ondermijning, natuurgeweld en terroristische dreigingen vragen om hard en trefzeker ingrijpen enerzijds en stevige democratische controle anderzijds. De verkozen burgemeester met een stabiel eigen mandaat zou hier uitvoering aan kunnen geven.

Foto: Element5-Digital - Unsplash

Waarom een verkozen burgemeester onderzocht moet worden

Dit alles betekent niet automatisch dat een gekozen burgemeester dé oplossing is. Maar het betekent wel dat het huidige systeem opnieuw bezien moet worden. Precies dat wil het Wetenschappelijk Bureau NSC de komende tijd doen in dit onderzoek.

Nieuw Sociaal Contract heeft zich geprofileerd als een partij die staat voor openheid, meer directe democratische legitimiteit en herstel van de relatie tussen burger en bestuur. Vanuit dat gedachtegoed is het vreemd dat burgers geen enkele invloed hebben op de keuze van de burgemeester, terwijl deze functionaris juist degene is die ordehandhaving, veiligheid en integriteit bewaakt.

Het onderzoek zal daarom, als tweede stap, onderbouwen waarom een verkozen burgemeester wenselijk kan zijn vanuit democratisch, bestuurlijk en maatschappelijk perspectief. Daarbij spelen meerdere argumenten een rol:

- Een verkozen burgemeester kan beschikken over een duidelijk mandaat van de inwoners.
- De band tussen bestuur en burgers wordt sterker wanneer inwoners daadwerkelijk invloed hebben op belangrijke ambten.
- Openheid en transparantie worden vergroot, omdat een verkiezingsproces in de openbaarheid plaatsvindt.
- Politieke verantwoordelijkheid wordt scherper – een verkozen burgemeester beantwoordt immers rechtstreeks aan zijn of haar kiezers.

Dit sluit nauw aan bij de bredere inzet van NSC op bestuurlijke hervormingen, waaronder meer regionale vertegenwoordiging, het versterken van de democratische controle en het herstellen van gezag in het openbaar bestuur.

Een Nederlandse vorm voor een Nederlands ambt

Het derde en laatste deel van het onderzoek zal gaan over de vraag hoe een burgemeester in Nederland eventueel verkozen kan worden. Want Nederland is geen presidentieel systeem, geen federatie en kent een sterk collegiaal bestuur. Een 'winner-takes-all'-model past niet bij onze bestuurscultuur.

Daarnaast zou het af kunnen doen aan het mandaat van de burgemeester en de bestuurbaarheid van de gemeente wanneer lange campagnes gevolgd zouden worden door een groot aantal verkiezingsrondes tot een kandidaat meer dan de helft van de stemmen haalt.

Het onderzoek verkent daarom varianten die recht doen aan de Nederlandse context. Denk aan modellen waarbij de burgemeester wel een democratisch mandaat heeft, maar waarin samenwerking met raad en college gewaarborgd blijft. Er zal worden gekeken naar internationale voorbeelden, eerdere Nederlandse burgemeestersreferenda en naar de visie van lokale bestuurders en experts.

Vooruitblik

Met dit onderzoek wil het Wetenschappelijk Bureau NSC een grondige en nuchtere bijdrage leveren aan het debat over de toekomst van het burgemeesterschap. Niet om een vooraf bepaalde uitkomst af te dwingen, maar om een open discussie te voeren over een ambt dat cruciaal is voor de stabiliteit van onze lokale democratie. De recente incidenten laten zien dat de huidige situatie piept en kraakt. Het is tijd om te onderzoeken hoe het beter kan – en vooral, hoe het democratischer kan.

Het onderzoek verschijnt in het voorjaar van 2026 voorafgaand aan de deelname van NSC aan de gemeenteraadsverkiezingen en zal worden gedeeld met NSC-leden, (kandidaat-)volksvertegenwoordigers en geïnteresseerden. Daarmee biedt het Wetenschappelijk Bureau NSC een inhoudelijke basis om de discussie over de toekomst van de burgemeester naar een hoger niveau te tillen.

Foto: Artem Shuba - Unsplash

RAPPORTAGE

Presentatie van het rapport Erkenning van streektalen (Nedersaksisch)

Op zaterdag 11 oktober 2025 presenteerde het Wetenschappelijk Bureau Nieuw Sociaal Contract (WB-NSC) een nieuw rapport over de situatie van de streektalen Nedersaksisch en Limburgs. Het onderzoek laat zien dat de erkenning van deze unieke talen achterloopt bij de gewenste situatie en geeft tevens aanwijzingen welke stappen nodig zijn om ze verder in de maatschappij te verankeren.

De presentatie vond plaats in het huis van Cultuur en Bestuur in Hoogezand. Het rapport werd daar door de auteur dr. Henk Bloemhoff aangeboden aan Eddy van Hijum, partijleider en lijsttrekker van NSC, en Jurr van Dalen, kandidaat-Kamerlid.

Het Nedersaksisch en Limburgs werden beiden in 1996, respectievelijk 1997, door de Nederlandse overheid erkend als streektaal. Deze erkenning vond plaats onder het Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden; een verdrag van de Raad van Europa. Destijds vond deze erkenning plaats onder Deel II van het Handvest wat gepaard ging met een aantal rechten die de positie van deze talen sterker in de maatschappij verankerde.

De volgende stap werd echter niet genomen; de erkenning van beide talen onder Deel III van het Handvest. Dit rapport onderzoekt de redenen waarom deze stap niet is genomen en geeft argumenten om deze unieke, waardevolle talen nu wel onder Deel III van het Handvest te erkennen.

De geografische verspreiding van de Nedersaksische taal.
Kaart door dr. Henk Bloemhoff

Van deepfakes tot patient zero: zo factcheckt de journalist van nu

Door Jeroen Zandberg

ANALYSE

Tijdens het lustrumprogramma van het 35-jarige bestaan van het Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten in Amsterdam volgde ik als redacteur van het Wetenschappelijk Bureau NSC een bijeenkomst over factchecking. Deze workshop gaf een breed overzicht van de gereedschapskist waarover moderne onderzoeks-journalisten beschikken om beweringen, beelden en bronnen te controleren. Van klassieke verificatie tot geavanceerde OSINT-technieken en AI-ondersteuning.

Factchecking: meer dan feiten controleren

De docent, Michael Opgenhaffen, begon met een essentieel onderscheid: factchecking is niet hetzelfde als de routineuze journalistieke check die hoort bij elk nieuwsverhaal, zoals hoor en wederhoor. Een factcheck is een zelfstandige journalistieke activiteit rondom één claim of citaat waarbij de controle zelf het onderwerp vormt. Journalistieke checks zijn ingebed in het productieproces. Factchecks hebben als doel het publiek te beschermen tegen verkeerde informatie en politieke uitspraken op hun juistheid te toetsen.

De workshop liet zien dat moderne factchecking veel verder gaat dan het nagaan of een feit klopt. Journalisten moeten ook de context, interpretatie en timing verifiëren. Een foto kan authentiek zijn, maar verkeerd geduid (zoals het door de docent gegeven voorbeeld van gele-hesjes-demonstranten die werden gepresenteerd als asielzoekers in Marseille) of simpelweg jaren oud zijn. Het gaat dus om wat je ziet, wie iets zegt, waarom het gedeeld wordt én wanneer.

De explosieve groei van factchecking

Sinds 2016 is het aantal factcheckorganisaties wereldwijd bijna verdrievoudigd. De workshop verbond dat aan drie grote golven: de eerste verkiezing van Donald Trump tot Amerikaans president, het third-party-factcheckingprogramma van Meta en de COVID-19-pandemie, die een ongekeerde hoeveelheid desinformatie creëerde.

Sinds 2022 stabiliseert het aantal factcheckorganisaties, maar de druk op redacties blijft hoog. AI heeft de laatste jaren en maanden een grote vlucht genomen en versnelt de productie van deepfakes en misleidende beelden, terwijl gebruikers ondertussen vaker een AI-assistent (zoals Grok op X) vragen of iets “waar” is en antwoorden krijgen die lang niet altijd kloppen.

Wat ga je factchecken?

Niet elke misleidende claim rechtvaardigt een factcheck. De docent benadrukte dat journalisten alleen tijd moeten investeren wanneer een bericht een kritische massa bereikt, maatschappelijke impact heeft of potentieel gevaarlijk is (bijvoorbeeld rondom misleidende gezondheidsclaims).

Daarom starten professionele teams hun dag met systematische monitoring. Ze scannen nieuwsmedia, parlementaire debatten, sociale media en platformen waar misinformatie vaak als eerste opduikt. Een groeiend arsenaal aan hulpmiddelen helpt hierbij.

De toolbox van de moderne factchecker

1. FactRank/Factcheck – automatisch claims opsporen

Het Nederlandse factcheckplatform FactRank, geïnspireerd op het Amerikaanse Claimbuster, is een van de gereedschappen die uitgebreid werden besproken. De tool detecteert “factcheck-waardige” uitspraken op basis van AI en scant onder meer tv, radio, parlementaire debatten en nieuwsprogramma's. Claims worden op basis van kansberekening ingedeeld op hun “checkbaarheid” en voorzien van een score die aangeeft hoe relevant ze zijn voor verificatie.

Daarnaast kan de tool:

- bestaande factchecks koppelen aan nieuwe uitspraken (om dubbel werk te voorkomen),
- eigen documenten, speeches of persberichten analyseren op mogelijke claims,
- YouTube-video's automatisch transcriberen en markeren.

Voor redacties die factchecking willen integreren in hun workflow is dit een direct toepasbaar instrument.

Een ander factcheck tool die werd belicht is de BENEDMO.eu factcheck database. Deze website verzamelt alle internationale factchecks die in het verleden zijn gepubliceerd. Deze tool is dus goed te gebruiken om dubbel werk te voorkomen. Daarnaast geeft het een overzicht van en inzicht in de soort claims en de factchecks erop.

2. OSINT-technieken voor foto's en video's

Een groot deel van de workshop was verder gewijd aan visuele misinformatie, omdat virale video's en foto's vaak de grootste impact hebben.

De docent behandelde systematisch de mogelijke aanwijzingen dat er iets niet klopt bij ieder beeld: tijdstip, locatie, manipulatie, verkeerde interpretatie, AI-generatie of het gebruik van oude beelden in een nieuwe context.

De gebruikte tools:

- Google Images / Bing / Yandex voor *reverse image search*
- TinEye, vooral nuttig om de als eerste gepubliceerde afbeelding te vinden
- InVID/WeVerify om video's in frames op te knippen en afzonderlijk te doorzoeken
- HiveModeration.com en andere AI-detectors als indicatie voor AI-generatie
- Image Whisperer voor manipulatieanalyse en locatietracing

Geen enkele tool geeft echter een volledig antwoord en onderzoeksjournalisten gebruiken daarom een combinatie van technieken. Daarnaast herkennen AI-detectors soms generatieve beelden maar missen ze vaak subtiele fotobewerking gedaan met Photoshop. Ook daarom blijft menselijke beoordeling essentieel.

3. De zoektocht naar 'patient zero'

De meest robuuste methode voor verificatie is het achterhalen van de oorspronkelijke bron – *patient zero*. Door te zoeken naar de oudste versie van een beeld of uitspraak kan een journalist manipulatie of verkeerde context ontmaskeren. Dit kan verrassend ver teruggaan, zoals bij virale video's die jaren na dato opnieuw circuleren en dan in een andere politieke context worden geplaatst.

Michael Opgenhaffen (KU Leuven) legt uit wat factchecken is

Foto: Jakub Zerdzicki - Unsplash

4. Expert-verificatie en contactacquisitie

Factchecking is niet alleen digitaal spoorwerk. Soms vereist een claim een deskundige toelichting. De workshop toonde hoe journalisten via LinkedIn kunnen zoeken, filteren op locatie en werkgevers, en met behulp van de tool Lusha snel betrouwbare experts kunnen vinden of direct contactgegevens kunnen achterhalen.

Een voorbeeld: om te verifiëren of de cockpitdeur van een Airbus van binnenuit vergrendeld kan worden (naar aanleiding van de Germanwings-crash), kun je gericht piloten zoeken op functietitel en locatie, en hen direct benaderen voor technisch commentaar.

Ethiek, privacy en de rol van AI

De workshop besteedde ook aandacht aan de grenzen van digitale verificatie. Een tool als Lusha is krachtig, maar vraagt om zorgvuldige omgang met privacy, proportionaliteit en redactionele verantwoordelijkheid.

AI kan ondersteunen – bij transcriberen, zoeken en patroonherkenning – maar mag nooit de menselijke eindcontrole vervangen. De docent waarschuwde dat AI-systemen regelmatig overtuigende maar foutieve antwoorden geven, en dat journalisten hun gezonde verstand moeten blijven gebruiken en de verantwoordelijkheid niet op AI-systemen kunnen afschuiven.

Een veranderend landschap, maar dezelfde opdracht

De workshop eindigde met een oproep om factchecking structureel te integreren in het dagelijkse journalistieke werk. Dit betekent:

- “factcheck-waardige” uitspraken monitoren via FactRank,
- reverse-image-onderzoek standaardiseren,
- patient-zero-methode consequent volgen,
- AI gebruiken als hulpmiddel, niet als scheidsrechter,
- bevindingen altijd zorgvuldig documenteren en transparant communiceren.

Voor een organisatie als het Wetenschappelijk Bureau NSC, waar betrouwbaarheid, transparantie en zorgvuldigheid centraal staan, biedt deze gereedschapskist een stevige basis. De workshop maakte duidelijk dat bescherming tegen desinformatie vraagt om vakmanschap, discipline en een kritische blik. Met de juiste tools, methodiek en expertise is het goed mogelijk om orde te scheppen in de digitale ruis en op die manier bij te dragen aan een op feiten gebaseerd democratisch debat. Mensen wordt vaak verteld dat ze kritisch moeten zijn op informatie. Met dit artikel geven we ze hopelijk de tools in handen om zelf te experimenteren met factchecken.

Rapportpresentatie: tijd voor digitaal Frysk

Door Jeroen Zandberg

RAPPORTAGE

Leeuwarden, 27 oktober 2025 – In een goedgevulde zaal met geïnteresseerde ambtenaren, bestuurders en taalprofessionals, overhandigde WB-NSC redacteur en onderzoeker Jeroen Zandberg het onderzoeksrapport *Twee talen, één klik* – Fries in de digitale overheid aan NSC kandidaat-Tweede Kamerleden Rinke van der Duim en Jurr van Dalen.

De presentatie van het onderzoek was geen technische bijeenkomst over ICT-systemen of taalmodellen, maar een visie op de menselijke maat van het openbaar bestuur: hoe komen overheden in contact met inwoners in hún taal, ook online, want digitalisering is óók een vorm van dienstverlening. En voor veel Friezen begint die simpelweg met: *“Kinne jo my ek yn it Frysk helpe?”*

Het gepresenteerde rapport beschrijft hoe de provincie en gemeenten momenteel met het Fries omgaan in hun bestuurlijke processen en dienstverlening met daarbij een scherpe blik naar de digitale wereld. Hoe toekomstbestendig is het taalbeleid wanneer de fysieke loketten verdwijnen en websites, chatbots en automatische systemen de nieuwe, en vaak enige, voordeur zijn van de overheid?

Een taal met rechten – maar geen vanzelfsprekende plek

Sinds 2014 garandeert de ‘Wet gebruik Friese taal’ dat inwoners in het Fries met de overheid mogen communiceren. In theorie staat het Fries daarmee juridisch gelijk aan het Nederlands. Maar in de praktijk is dit wisselend. Sommige gemeenten hebben uitgewerkt taalbeleid, taalcoördinatoren en vaste vertalers. Anderen gebruiken het Fries nauwelijks, of alleen symbolisch, bijvoorbeeld in campagnes of toespraken waar het Fries als ‘taalkleur’ wordt bijgevoegd.

De provincie heeft een rol als taalskipper – de voortrekker van meertaligheid – en voert een actief en effectief meertalig beleid, maar gemeenten verschillen sterk in hun uitvoering. In gemeenten als Tytsjerksteradiel, Achtkarspelen en Waadhoeke is het Fries zichtbaar en hoorbaar. In een gemeente als Harlingen is het juist schaars, ondanks formele erkenning. De wil is er vaak wel, maar de middelen ontbreken.

Een belangrijk inzicht van het onderzoek is dat het gebruik van het Fries in Fryslân een recht is van de burger en niet een plicht van de overheid, zoals dat wel het geval is in een regio als Wales (Verenigd Koninkrijk). En hier wringt het, want rechten die niet vanuit het bestuur zelf worden aangeboden, worden zelden door de burger benut.

De digitale achterstand: websites, formulieren en raadsinformatie

Zodra het bestuur digitaliseert – en deze ontwikkeling gaat snel – wordt de ongelijkheid tussen talen scherper zichtbaar. De meeste gemeentelijke websites zijn Nederlandstalig. Digitale formulieren zijn dat vrijwel altijd. Raadsstukken verschijnen in vrijwel alle gemeenten uitsluitend in het Nederlands. Zelfs wanneer in de raadszaal Fries wordt gesproken, ontbreken Friese ondertiteling of meertalige zoekfuncties in raadsinformatiesystemen.

Wat op straat of aan de balie nog persoonlijk en flexibel kan, wordt digitaal al snel binair: wel of niet een taal ondersteunen. In die digitale omgeving verliest het Fries zijn natuurlijke voordeel als gesproken contacttaal. De taal is in Fryslân overal te horen, maar bijna nergens op officiële websites te vinden. Een uitzondering hierop is de website van de provincie die, in tegenstelling tot de websites van de gemeenten, vrijwel volledig tweetalig is. Dit laat zien dat meertaligheid in het openbaar bestuur op zich goed mogelijk is.

AI als doorbraak voor digitale meertaligheid

Het onderzoek richtte zich op de organisatie van het taalbeleid in de administratieve processen van de gemeenten en provincie. Daarnaast zijn vier vertaalprogramma's getest: Oersetter, Google Translate, ChatGPT en Copilot. Deze testen (BLEU-, chrF- en COMET). Deze testen hebben verrassend positieve conclusies opgeleverd. Vooral de nieuwste AI-systemen blijken uitstekende vertalingen te produceren. De AI-modellen halen testcores die zeer dicht in de buurt komen van menselijke vertaling.

Waar digitale vertaalprogramma's in het verleden moeite hadden met het Fries – te weinig data, te veel variatie – blijken moderne taalmodellen goed in staat te zijn om context en betekenis te begrijpen. Het Fries profiteert van inzichten die AI-modellen hebben opgedaan uit vertaalprocessen in andere talen. Het resultaat: real-time tweetalig bestuur komt voor het eerst binnen handbereik.

Dit betekent niet dat alles geautomatiseerd moet worden, maar het maakt het wel mogelijk om websites in beide talen beschikbaar te maken; ambtelijke stukken die snel vertaald kunnen worden en digitale diensten waarin de gebruiker meteen de taal kan kiezen. Niet alleen techniek: ook cultuur en organisatie tellen mee

De uitdagingen liggen niet alleen in de techniek, maar ook in de cultuur en de organisatie. Er dienen afspraken te komen over privacy, datagebruik en het nalezen van vertaalde teksten. Daarnaast is er nog een belangrijke horde die genomen dient te worden: er is nog geen gezamenlijke standaard voor bestuurlijke Friese terminologie, waardoor gemeenten onderling andere woorden gebruiken voor dezelfde begrippen.

Het rapport geeft een uitgebreide vergelijking van de situatie in Fryslân met die in Wales en het Sorbische gebied in Duitsland. In Wales is tweetaligheid een verplichting van de overheid in plaats van een recht van de burger. In het Sorbische gebied heeft de gemeenschap met beperkte middelen zelf een sterke digitale, centralistische infrastructuur opgebouwd. Fryslân mist nog een overkoepelende digitale strategie en een plicht om diensten in het Fries aan te bieden.

Politiek momentum: van vrijblijvend naar vanzelfsprekend

De aanwezige kandidaat-Kamerleden onderstreepten dat digitale toegankelijkheid een kern-eis is van goed bestuur en niet iets extra's voor liefhebbers van cultuur of taal.

Het rapport laat zien dat digitalisering goed bestuur een nieuwe lading geeft. Waar taalbeleid vroeger vooral een culturele discussie was, raakt het nu aan digitale inclusie. Aan toegang tot basisvoorzieningen. Aan vertrouwen in de overheid. Wie in het Fries naar zijn gemeente wil schrijven, zou dat óók moeten kunnen doen op een digitaal formulier – zonder eerst te zoeken naar een Nederlandstalige pagina.

Aanbevelingen: van klik naar verantwoordelijkheid

Het rapport sluit af met aanbevelingen die helder en concreet zijn. Maak het gebruik van het Fries een plicht van de overheid, in plaats van een recht dat burgers telkens opnieuw moeten opeisen. Zorg voor uniforme richtlijnen en centrale coördinatie. Integreer AI in bestuurlijke processen, te beginnen met websites en raadsinformatiesystemen.

Aangezien de AI-modellen op dit moment nog asymmetrisch zijn – de vertaling vanuit het Fries is veel beter dan ernaartoe – is een aanvullende aanbeveling aan het ambtelijk apparaat om beleidsdocumenten voortaan eerst in het Fries op te stellen en daarna te vertalen naar het Nederlands met behulp van (open-source) AI-modellen. Hiermee kan direct op een efficiënte manier voldaan worden aan de eisen zoals verwoord in de 'Wet gebruik Fries taal'.

Van symboliek naar systeem

Het rapport Twee talen, één klik laat zien dat meertalig bestuur in de gemeenten en provincie binnen handbereik ligt door administratieve systemen te ondersteunen die beide talen gelijkwaardig laten functioneren. Op deze manier krijgt Fryslân een digitale overheid die de taal van haar inwoners niet alleen begrijpt, maar ook respecteert en promoot.

Plurilingmedia: een Europees netwerk voor meertalige media in opbouw

Hoe een klein idee uit de
coronatijd uitgroeide tot
Europa's grootste netwerk over
media in regionale en
minderheidstalen

Door Jeroen Zandberg

INTERVIEW

Toen Craig Willis in 2019 begon met een onderzoek naar regionale en minderheidstalen in de media, kon hij niet vermoeden dat hij enkele jaren later aan het hoofd zou staan van een Europees netwerk met meer dan driehonderd betrokken onderzoekers, journalisten en beleidsmakers. Het project, Plurilingmedia, is inmiddels een officieel COST-action project: een vierjarig samenwerkingsprogramma dat tot 2028 loopt en gefinancierd wordt door de Europese Commissie. Het project verbindt onderzoekers van verschillende disciplines, sectoren en landen. Het Wetenschappelijk Bureau NSC is een van de instellingen die bij dit onderzoeksprogramma aanhaakt. Voor het WB-NSC is de samenwerking in en met Plurilingmedia een strategische aanvulling op de lopende onderzoeksprogramma's rond regionaal media-onderzoek, meertalig bestuur en erkenning van streektaalen in Nederland.

In een uitgebreid gesprek vertelt dr. Willis hoe het netwerk ontstond, welke uitdagingen Europese minderheidstalen in het digitale medialandschap ervaren, en waarom juist nu een gecoördineerd Europees initiatief nodig is.

Een veranderend medialandschap

In een tijd waarin het medialandschap steeds uniformer wordt door wereldwijde streamingplatforms en de dominantie van grote talen zoals het Engels, bestaat het risico dat kleinere taalgemeenschappen de toegang tot media verliezen. De digitalisering biedt kansen: nieuwe technologieën, sociale media, en veranderende consumptiepatronen maken het mogelijk om media in minderheidstalen tot leven te brengen, mits er kennis, samenwerking en beleidsmatige steun is. Plurilingmedia wil precies die kennis en samenwerking bieden.

Dr. Craig Willis

Een netwerk geboren uit de pandemie

Plurilingmedia begon niet met een groot institutioneel plan, maar met een reeks interviews tijdens de eerste coronagolf. Willis en een collega onderzochten destijds hoe minderheidstalen-media in Europese landen de lockdowns doorkwamen. Wat begon als een kleinschalig initiatief, groeide al snel uit tot een levendige online gemeenschap van onderzoekers en vakmensen.

Tijdens een bijeenkomst in december 2022 bij het European Centre for Minority Issues (ECMI) in Flensburg, Duitsland, werd besloten de samenwerking te formaliseren en een COST-aanvraag in te dienen. In maart 2023 volgde een schrijversworkshop in Santiago de Compostela – een moment waarop duidelijk werd hoe groot het enthousiasme daadwerkelijk was. Inmiddels telt het netwerk meer dan driehonderd werkgroepleden, verspreid over vier thematische groepen.

“Het [programma] is open voor vier jaar, dus het blijft groeien,” zegt Willis. “Voor veel deelnemers is het een eerste kans om hun werk te verbinden aan anderen.” “Fysieke bijeenkomsten zijn tot op heden beperkt gebleven, maar als digitaal netwerk is het enorm.”

Van onderzoeksthema naar beleidsrelevant domein

Voor Willis is Plurilingmedia meer dan een onderzoeksproject. Het moet zowel ideeën genereren als bewustwording vergroten.

De doelstelling is tweeledig:

1. Media prominenter maken binnen het veld van regionale en minderheidstalen,
2. Mediastudies gevoelig maken voor taaldiversiteit.

Met name dat tweede is lastig, geeft Willis toe: “Mediadeskundigen zijn vaak niet vertrouwd met minderheden, maar het is zelden kwade wil.” “Men ziet het gewoon niet.” Daarom werkt Plurilingmedia nauw samen met het Centre for Media Pluralism and Media Freedom (EUI Florence) om taaldiversiteit zichtbaarder te maken in Europese monitoringsprogramma's.

Een brede definitie van media – en van Europa

Een van de sterkste punten van het project is dat het uitgaat van een brede definitie van media. Niet alleen publieke omroepen zoals Omrop Fryslân, maar ook:

- digitale nieuwsplatformen met een klein budget,
- individuele content creators,
- culturele instellingen zoals musea,
- scholen en lokale verenigingen die online content produceren.

Juist deze flexibiliteit maakt deelname mogelijk voor zeer kleine taalgemeenschappen, zoals de Noord- en Saterfriezen in Duitsland.

Ook geografisch is het netwerk breed: de COST-activiteit dekt 41 landen, waardoor deelname uit de Westelijke Balkan, Turkije en de Kaukasus even vanzelfsprekend is als uit Nederland of Spanje. Dat maakt het mogelijk om vergelijkingen te trekken tussen bijvoorbeeld Baskische tv-zenders en digitale micro-initiatieven uit Albanië of Noord-Macedonië.

Activiteiten: van training tot beleid

Plurilingmedia heeft een reeks jaarlijkse activiteiten:

- Een algemene conferentie: de eerste vindt in december plaats in Warschau.
- Trainingsscholen voor jonge onderzoekers en mediaprofessionals: de eerste was in Aberystwyth, de volgende in Kroatië.
- Twee beleidswerkshops per jaar: bijvoorbeeld over gemengde huishoudens als mediapubliek, en over journalistentraining voor minderheidstalenmedia.

Deze bijeenkomsten zijn opgezet als interactieve gespreksruimtes waaraan deelnemers kunnen deelnemen, zonder dat daar direct publicatie-eisen bij worden gesteld. Dat verlaagt de drempel voor deelname van zeer kleine of ondergefinancierde taalgemeenschappen.

Digitale kansen en nieuwe kwetsbaarheden
Een terugkerend thema in het interview met dr. Willis is de digitale transformatie. Die opent nieuwe deuren: met sociale media kan een taal zonder traditionele media toch een groot publiek bereiken. Maar digitale platforms brengen ook een nieuwe afhankelijkheid met zich mee.

Willis: “Je kunt geweldig content maken, maar als het algoritme het niet toont, bereik je niemand.” Daarom volgt Plurilingmedia ontwikkelingen in de Europese Digital Services Act en de AI Act op de voet: deze wetten creëren – op papier – toegang tot platformdata via het European Centre for Algorithmic Transparency, wat cruciaal kan zijn voor kleine taalgemeenschappen die buiten beeld blijven.

Voor veel kleinere talen blijft echter de financiële realiteit het grootste obstakel: makers wijken uit naar meerderheidstalen omdat die meer volgers en dus meer inkomsten opleveren. Om dit probleem op te vangen introduceerde Catalonië bijvoorbeeld beurzen voor content creators in het Catalaans; volgens Willis zou dat voor andere regionale talen een aantrekkelijk model kunnen zijn.

AI als nieuwe prioriteit

AI speelt een steeds grotere rol in de media en vormt een nieuwe uitdaging voor kleine taalgemeenschappen. Willis bezocht deze maand de Catalaanse digitale krant VilaWeb, waar vertaalmodellen worden gebruikt die niet alleen de taal, maar ook de stijl en politieke gevoeligheden van het medium correct weergeven. Zo neemt het AI-model bijvoorbeeld nieuwsberichten over van andere media, vertaalt deze naar het Catalaans en past vervolgens automatisch de namen van regio's en andere politiek-culturele definities aan.

Craig Willis en Jeroen Zandberg in Berlijn oktober 2022 (tijdens de FUEN conferentie)

Waarom Nederland hierbij aansluit

Het gesprek raakt regelmatig aan de situatie in Nederland, zoals de positie van het Fries, Nedersaksisch en Limburgs en ook die van de regionale media. Voor het Wetenschappelijk Bureau NSC zijn de parallellen met lopende onderzoeksprojecten duidelijk:

- onderzoek naar regionale media;
- studies naar meertalig bestuur en streektaalen;
- verkenningen van AI-toepassingen in het meertalig bestuur.

Plurilingmedia biedt een Europese infrastructuur om deze thema's verder te brengen en om Nederlandse inzichten te verbinden met bredere Europese discussies over taal, digitalisering en democratische toegang tot media.

Willis benadrukt bovendien dat het netwerk zoveel mogelijk open wil zijn: “Het moet geen gesloten club worden. We kunnen co-funding bieden en samenwerken aan evenementen. “Iedereen die een rol speelt in regionale media hoort erbij.”

Conclusie: een netwerk op het juiste moment

De timing van Plurilingmedia is geen toeval: digitalisering, platformregulering en de opkomst van AI veranderen het mediaveld sneller dan wetgeving, politiek en instellingen kunnen bijhouden. Voor kleine talen kan dat een verlies betekenen, maar ook een kans op vernieuwing en versterking.

Het project verbindt onderzoekers met makers, grote taalgemeenschappen met kleine, en wetgeving met praktijk. Voor het Wetenschappelijk Bureau NSC en Nederland, waar regionale talen een nieuwe plek krijgen in politiek en bestuur, biedt dit netwerk een unieke kans om kennis te halen en bij te dragen.

Waarom NSC ertoe doet – ook zonder Kamerzetels

Door Eric Masseus

UW OPINIE

Het Wetenschappelijk Bureau NSC (WB-NSC) biedt in Bulletin graag ruimte aan vernieuwende en prikkelende opinies die aansluiten bij en voortbouwen op de ideologie van NSC. Wij nodigen leden en andere geïnteresseerden uit om een bijdrage te leveren in de vorm van een opinieartikel.

Heeft u een goed doordachte visie of een nieuw perspectief dat u wilt delen? Stuur ons dan uw opiniestuk van maximaal 600 woorden. Inzendingen kunnen worden toegestuurd naar: info@WB-NSC.nl.

De redactie van Bulletin en het Wetenschappelijk Bureau NSC behouden zich het recht voor om artikelen te weigeren en/of in overleg met de inzender te redigeren.

OPINIE

De klap kwam hard aan. Op 29 oktober verloor Nieuw Sociaal Contract al haar zetels in de Tweede Kamer, terwijl het CDA spectaculair groeide van 5 naar 18 zetels. Voor velen leek dit het einde van het experiment-Omtzigt, en eerlijk gezegd viel die gedachte ook bij mij even binnen. Toch is die conclusie voorbarig – misschien zelfs voorbarig juist omdat ze zo voor de hand ligt.

Een stevige filosofische bodem

NSC is geen partij die zomaar ontstond uit onvrede of opportunisme. Wie de grondgedachten van de partij doorleest, en dan bedoel ik echt doorleest tot in de voetnoten, ontdekt een doordacht mensbeeld dat wortelt in het personalisme – een filosofische traditie die de mens niet reduceert tot individu of systeemdeeltje, maar ziet als persoon: uniek, relationeel en verantwoordelijk.

Dit klinkt misschien abstract. Maar het toeslagenschandaal illustreert wat er gebeurt wanneer dit mensbeeld ontbreekt: algoritmes verklaarden duizenden burgers fraudeur zonder menselijke toetsing. De Rotterdamse ombudsman noemde dit “systeemgeweld”. Het personalistische alternatief dat NSC voorstaat is even helder als radicaal: geen brieven op de mat gebaseerd op onzichtbare algoritmes, maar persoonlijke situaties die menselijk en betrokken worden bekeken.

Het mag vreemd lijken om in een politiek stuk een negentiende-eeuwse Russische romanschrijver te noemen, maar Fjodor Dostojevski verwoordde deze inzichten al lang voor het personalisme als filosofische stroming bestond. In *De Gebroeders Karamazov* illustreert Ivan Karamazov de moderne neiging om “de mensheid” abstract lief te hebben terwijl concrete medemensen irriteren. Zijn Grootinquisiteur toont hoe ideologische liefde voor “het volk” kan ontaarden in paternalistische dwang; Aljosja daarentegen biedt concrete nabijheid aan het sterfbed en troost voor kinderen – zonder grote woorden.

Dat Dostojevski dit schreef voordat denkers als Max Scheler en Jacques Maritain het personalisme filosofisch uitwerkten, zegt iets. Dietrich von Hildebrand zou later schrijven over het onderscheid tussen het authentieke zelf en de vlucht in zelfbedrog – precies wat Dostojevski’s starets Zosima bedoelt met zijn oproep om nooit te liegen, vooral niet tegen jezelf. Het gaat hier niet om een kunstmatige ideologie maar om iets dat mensen steeds opnieuw ontdekken als ze eerlijk nadenken over wat een mens eigenlijk is.

Epistemische deugden

Wat NSC verder onderscheidt is de nadruk op epistemische deugden – deugden die bepalen hoe we omgaan met kennis en onzekerheid. Intellectuele eerlijkheid: geen feiten selectief gebruik-

gebruiken. Intellectuele bescheidenheid: erkennen wat je niet weet. Intellectuele moed: durven toegeven wanneer je je vergist hebt. Epistemische rechtvaardigheid: iedereen serieus nemen als bron van kennis, ook gewone burgers.

Zosima's vermaning klinkt simpel, maar in de politieke praktijk is eerlijkheid tegenover jezelf allerm minst vanzelfsprekend. Diezelfde deugden zijn ook van belang voor NSC zelf: in de manier waarop leden intern debatteren, fouten erkennen en samen leren.

Complementair aan het CDA

De relatie tussen NSC en CDA wordt vaak verkeerd begrepen. Ze zijn geen concurrenten maar complementaire erfgenamen van dezelfde traditie – beide geworteld in christelijk-sociale grondslagen, maar met een verschillende presentatie en een ander primair publiek.

Het CDA functioneert als expliciete waardengemeenschap: duidelijk christelijk in het publieke debat, historisch geworteld in christelijke organisaties, en gericht op kiezers die hun geloofsovertuiging politiek willen vertalen. NSC deelt verwante grondslagen – wie de voetnoten leest, ziet de verwijzingen naar de katholieke sociale leer – maar presenteert ze in seculiere taal, toegankelijk en aantrekkelijk voor iedereen ongeacht levensbeschouwing. Beide partijen combineren normatieve visies met concrete beleidsvoorstellen; het verschil ligt vooral in toonzetting en doelgroep.

Die verschillende presentatie maakt samenwerking juist vruchtbaar. Het CDA kan vrijuit spreken over christelijke inspiratie; NSC kan dezelfde principes vertalen naar een breder publiek zonder ze te verloochenen. Niet het een óf het ander, maar beide stemmen in hetzelfde gesprek.

De waakhondfunctie na het zetelverlies

Paradoxaal genoeg biedt het verlies van Kamerzetels nieuwe mogelijkheden. Waar het CDA waarschijnlijk regeringsverantwoordelijkheid zal dragen, kan NSC precies die kritische rol vervullen die een regeringspartij niet kan waarmaken.

Via het Europees Parlement kan NSC de AI Act bewaken en digitale rechten verdedigen. Via gemeenteraden kan algoritmetoezicht worden geagendeerd en lokale bestaanszekerheid concreet gemaakt. Via maatschappelijk activisme kunnen misstanden worden aangekaart. NSC kan opereren als 'luis in de pels van de macht' – met politieke wortels en democratische legitimatie via lokale en Europese vertegenwoordiging.

Wat dit vraagt van leden

Die nieuwe rol vraagt concrete keuzes van iedereen die zich bij NSC betrokken voelt. Leden kunnen deze waakhondfunctie waarmaken door zich lokaal te organiseren, bij te dragen aan thematische werkgroepen rond bestaanszekerheid of data-ethiek, en deel te nemen aan moreel beraad over de epistemische deugden waar dit stuk over gaat. Zo wordt NSC niet alleen een partij die systeemkritiek formuleert, maar een gemeenschap die in het klein oefent wat in het groot nodig is. Het lidmaatschap is daarbij geen formaliteit maar een keuze om mee te bouwen aan iets dat verder reikt dan de volgende verkiezingsuitslag.

De toekomst

Het bestaansrecht van NSC ligt niet in zetelaantal maar in een unieke functie: een gedegen filosofische grondslag, een helder mensbeeld, en de capaciteit om systeemkritiek te leveren die parlementaire partijen vaak te laat oppakken.

Dostojevski biedt geen technische handleiding voor bestuurlijke hervorming. Wat hij wel biedt is existentiële fundering. NSC's hervormingen zijn alleen effectief als ze gedragen worden door mensen die Zosima's eerste les hebben begrepen: begin bij eerlijkheid tegenover jezelf. Alleen dan kun je dienen zonder te overheersen, vernieuwen zonder te vernietigen.

Of dat lukt, zal moeten blijken. Maar de poging is het meer dan waard – juist nu de schijnbare nederlaag ruimte schept voor een rol die misschien dichter ligt bij de oorspronkelijke roeping van NSC dan welke Kamerzetel ook.

Foto: Ana Terenti - Unsplash

De democratische rechtsstaat opnieuw doordacht: macht, conflict en vernieuwing

Door Sebastian Meyer

BOEKRECENSIE

De betekenis en spanning van de democratische rechtsstaat

Kort voor de verkiezingen verscheen in NRC een interview met minister van Staat Herman Tjeenk Willink, die eigenlijk had besloten om zich niet meer publiekelijk te uiten. Steen des aanstoots om dat toch te doen was de gebrekkige aandacht voor de democratische rechtsstaat tijdens de verkiezingscampagne. Nu is de “democratische rechtsstaat” nogal een vaag begrip. Het interview is dan ook vooral een poging om helder te krijgen wat er wel en niet mee wordt bedoeld. Volgens de oud-informateur staat de gedachte centraal dat beide elementen van het concept – democratie en rechtsstaat – op elkaar leunen en elkaar in evenwicht moeten houden. Uit onderzoek van Ipsos I&O blijkt echter dat veel kiezers geneigd zijn om de inherente spanning tussen democratie en rechtsstaat eenzijdig op te lossen in de ene of de andere richting. Rechtse kiezers vinden de wil van de meerderheid belangrijker dan bescherming van de rechtsstaat, terwijl voor aanhangers van linkse en middenpartijen precies het tegenovergestelde geldt. Daarnaast is er weliswaar een aanzienlijke groep die niet voor het een of het ander wil of kan kiezen, maar het onderzoek laat uiteindelijk wel zien dat Nederlanders heel verschillend denken over het wezen van de democratische rechtsstaat.

Een vernieuwende blik op democratie in *Wat iedereen aangaat*

Een debat over dit fundamentele onderwerp is dus hard nodig. Een welkome bijdrage is het boek van NRC-journalist Mark Lievisse Adriaanse: *Wat iedereen aangaat – Hoe de democratie*

wordt afgebroken en hoe we haar vernieuwen. De lezer zal echter tot pagina 199 moeten doorlezen om het toch zo vertrouwde begrippenpaar “democratische rechtsstaat” voor het eerst tegen te komen. Dat is geen straf aangezien de schrijfstijl van Lievisse Adriaanse uitermate toegankelijk is en dankzij talloze voorbeelden tot de verbeelding spreekt. Inhoudelijk zal de passage over de democratische rechtsstaat voor enige verbazing zorgen, met name onder NSC-aanhangers. De auteur relateert namelijk het belang van “institutionele ‘fixes’; rechtsstatelijke knoppen waaraan gedraaid kan worden waarna de democratie op magische wijze beter zal functioneren, als een machine die opnieuw gesmeerd is.” Het gaat Lievisse Adriaanse dus om de democratie an sich, los van haar relatie tot de rechtsstaat. Dat is opzienbarend in een land waar democratie en rechtsstaat volgens de heersende leer onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Juristen (waaronder de auteur van deze regels) zullen daar dan ook het nodige op aan te merken hebben. Maar juist omdat het discours wordt gedomineerd door juridische experts (en mensen die doen alsof ze dat zijn), biedt het boek een verfrissend perspectief.

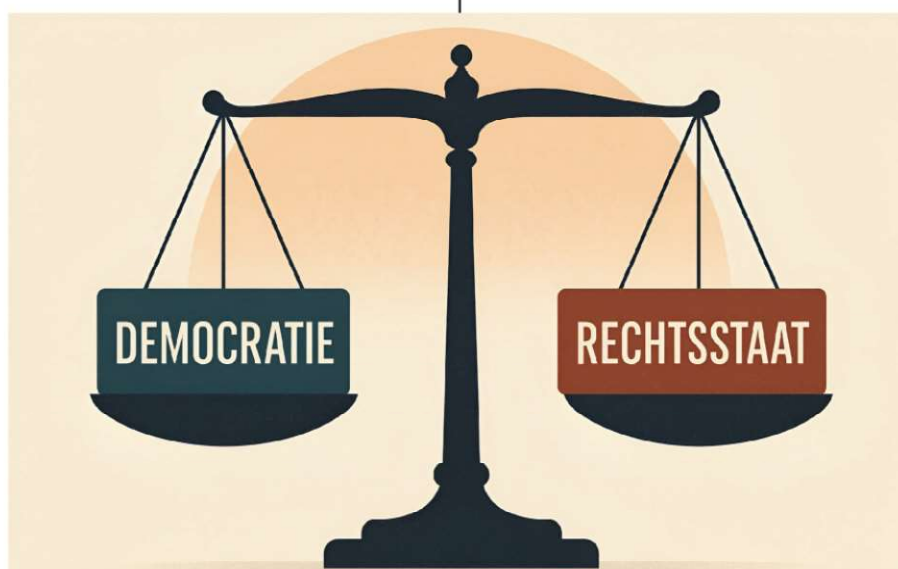

Conflict en macht als kern van democratie

Volgens Lievisse Adriaanse zijn conflict en macht de essentie van elke democratie. Aanhangers van verschillende ideeën strijden over welke kant het op moet gaan met de politieke gemeenschap; macht is de inzet van dat conflict om de eigen visie te kunnen realiseren. Het eerste deel van het boek laat zien hoe nationale democratieën hun macht hebben verloren aan “de markt”, met name aan grote (tech)bedrijven. Het neoliberalisme heeft daarbij een cruciale rol gespeeld. Deze ideologie stimuleerde staten om markten te creëren waar die er nog niet waren; om regels te maken die het vrije verkeer van kapitaal faciliteren; en om de bijna grenzeloze groei van bedrijven onder het mom van nutsmaximalisatie toe te staan. Naast staten en internationale organisaties die de neoliberale economie creëerden en lange tijd in stand hielden, wordt ook af en toe een pijnlijke sneer richting de burgers uitgedeeld. Als wij bereidwillig onze data beschikbaar stellen aan onder meer Facebook en Google, vergroten wij de macht van deze bedrijven en dus het risico op surveillance. “Als digitale horigen dragen we daarmee bij aan onze eigen onderdrukking” (p. 96).

Naar een democratisering van de economie

Het laatste hoofdstuk biedt alvast een schat aan ideeën om uit te putten. Een democratisering van de economie is mogelijk door bijvoorbeeld niet-economische belangen nadrukkelijker mee te wegen in het mededingingsbeleid en de *governance* van ondernemingen. Om het laatste te kunnen bewerkstelligen, deinst Lievisse Adriaanse er niet voor terug om bestaande eigendomsrechten ter discussie te stellen. Ten slotte pleit hij voor de uitbreiding van “democratische ruimtes” (p. 218), waar burgers zich gezamenlijk zelf kunnen besturen. Een concreet voorstel is om het Europese aanbestedingsrecht zodanig te hervormen dat overheden lokale coöperaties mogen voortrekken bij de gunning van overheidsopdrachten. Terwijl al deze ideeën niet nieuw zijn, slaagt de auteur er toch in om ze te bundelen in een krachtig appel voor meer democratie. Dit moet echter worden begrepen als een aansporing om de democratische rechtsstaat meer vanuit democratisch perspectief te benaderen en te bediscussiëren. Het boek biedt veel stof tot nadenken, maar de meningen over een goede democratie zullen en mogen verschillen.

De terugkeer van politieke strijd: democratisch vs. autoritair populisme

Het tweede deel legt de gevolgen van de verdwenen macht bloot: als je als politieke gemeenschap niets meer te zeggen hebt, verdwijnt ook het conflict uit de democratie. Rake observaties uit het recente verleden (denk aan de verkiezingscampagne in 2012) tonen aan hoe de politieke strijd is verworden tot de vraag wie het beste binnen het bestaande neoliberale systeem kan opereren. Gelet op de opkomst van het populisme zou men kunnen denken dat de politieke strijd is teruggekeerd. Mark Lievisse Adriaanse is hier genuanceerd over door een onderscheid te maken tussen democratisch- en autoritair populisme. Hij verwijt het autoritair populisme van bijvoorbeeld Wilders en Orbán dat het zich alleen hardmaakt voor het terugwinnen van nationale macht, zonder die macht vervolgens in te willen zetten voor de democratisering van de economie. Democratisch-populisme is daarentegen “een beweging die wijst op een falend systeem en een ongelijke verdeling van macht – en die daar wat aan probeert te doen” (p. 197). Wellicht dat NSC zich hierin herkent, mits men bereid is een beetje populistisch te worden...

**‘Wie conflict en
macht uitbesteedt,
verliest uiteindelijk
de democratie.’**

Stichting Wetenschappelijk Bureau Nieuw Sociaal Contract (WB-NSC)

info@wb-nsc.nl

Grote Koppel 12

3813 AA Amersfoort

www.wb-nsc.nl

ONDERZOEK EN REFLECTIE VOOR BELEID MET BETEKENIS

Het Wetenschappelijk Bureau voor NSC draagt bij aan de politieke inzet van Nieuw Sociaal Contract door de partij gevraagd en ongevraagd te voeden met nieuwe inzichten en beleidsvoorstellen. De blik overstijgt de dagelijks dynamiek van de Haagse politiek en is gericht op de duurzame oplossingen voor goed bestuur en bestaanszekerheid.
